

בס"ד. שיחת יום ג' פ' וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. היום-טוב די"ט כסלו — שבו חוגגים את הגאולה של רבינו הזקן — קשור עם הענין ד"פדה בשלום נפשי¹, כפי שכותב רבינו הזקן באגה"ק הידועה² שבה כותב (ומתאר) אודות גאולתו: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי (וכדי שלא ליתן מקום לטעות, מוסיף ומדגיש) קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום כו'" (והיינו, שאז הגיעה הבשורה שהוא חפשי, והרי הדין הוא שהודעת והבטחת המלכות היא כמו שכבר נעשה הדבר בפועל).

והפירוש הפשוט בזה — שהפדי', הגאולה, קשורה עם ענין השלום. ומבואר יותר בדרשת חכמינו ז"ל בגמרא³ שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", כפירוש רש"י: "זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב⁴ וכל נתיבותי שלום, וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו, ובא לידי אחוה ושלום", ועד"ז בתפלה — "מתפלל עם הציבור", ועי"ז נעשה ענין הפדי' — "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", שזוהי התכלית שאלי' מקווים בכל הזמנים, מזמנו של רבינו הזקן עד לזמנינו עתה: מתי יקויים כבר היעוד דגאולת השכינה וגאולת בניי ("פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"), שזהו ע"י העבודה בג' הענינים דתורה וגמ"ח ותפלה, אבל הנקודה הפנימית שבג' ענינים אלו — שנעשים באופן שמביא לידי שלום.

ומזה מובן (א) שיש אפשרות לענין של שלום ללא קשר עם תורה וגמ"ח ותפלה, (ב) וכן להיפך — שיכול להיות העסק בתורה וגמ"ח ותפלה, ואעפ"כ לא יהי' ענין השלום. ולכן מדגישים ב' הענינים — שהשלום צריך להתבטא בתורה וגמ"ח ותפלה, והתורה וגמ"ח ותפלה צריכים להיות באופן שיביאו לידי שלום.

ולכן רואים השתדלות עיקרית אצל רבינו הזקן, בעל השמחה די"ט כסלו — שגם הראה וסימן את הדרך לרבותינו נשיאינו ממלאי מקומו

(3) ברכות ח, רע"א.

(4) משלי ג, יז.

(1) תהלים נה, יט.

(2) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" יט כסלו).

עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו — בנוגע לג' הענינים דתורה וגמ"ח ותפלה, ובאופן של שלום.

ב. והענין בזה — בקיצור:

רואים בפועל שיכול להיות ענין של שלום באופן שהוא היפך מתורה וגמ"ח ותפלה — "שלום לרשעים", ויש צורך להבהיר ש"אין שלום אמר ה' לרשעים";

וכן להיפך, להבדיל, שיכול להיות לימוד התורה באופן ד"לא זכה". וכמו"כ יכול להיות גמ"ח של ישמעאל, חסד דקליפה (כמבואר באגה"ק ד"ה קטנתי). ועד שאפילו בענין התפלה, יכול להיות באופן הפכי ממ"ש בפע"ח⁸ שקודם התפלה צריך לומר "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת⁹ לרעך כמוך" — שעומד להתפלל מתוך רגש של גאווה: הנה עומד הוא לעלות על ה"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁰, ולא איכפת לו מה נעשה עם כל העולם שמסביבו — והרי לא זו היא תכלית הכוונה.

ג. ובפרטיות יותר:

בנוגע לגמ"ח — יכול אדם ליתן צדקה, ובשעת מעשה להרגיש שהמקבל זקוק אליו, להיותו בלתי מוכשר, בלתי מוצלח ("שלימזל"), וכו' וכו', ואילו הוא, מצד שכלו, מזלו וכשרונותיו, עלה בידו להגיע למעמד ומצב שהוא זה שיכול ליתן צדקה ביד רחבה, ועד שגם מי שלגמרי שלא בערך למעלותיו, הרי הוא גומל חסד עמו.

ומובן, שזהו אופן של גמ"ח שאינו מביא "אחווה ושלום", אלא אדרבה: הוא נעשה בעל-גאווה גדול יותר, ואילו המקבל — שמרגיש שהנתן מביט עליו מלמעלה למטה (כיון שהנתינה היא באופן שחסר הענין ד"מפייסו"¹¹) — נופל ברוחו, ואינו יכול לחזור ולבנות את עצמו, הן כפשוטו והן ברוחניות.

ד. ועד"ז בנוגע לתורה — שבה יש צורך ביחוד להבהיר ענין זה: ישנם מעלות שיכולות להיות באופן ד"בן לילה הי' ובן לילה

(9) קדושים יט, יח.

(10) ויצא כת, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

(11) ב"ב ט, ב.

(5) ישעי' מח, כב. נו, כא.

(6) יומא עב, ב.

(7) ס"ב (קג, ב).

(8) שער עולם העשי' פ"א. וראה בהנסמן

בלקו"ש חכ"ה ע' 473.

אבד"12, וכפי שראינו בזמנינו, שהיו אנשים בעלי מעלה בעשירות גדולה ביותר, ורח"ל, "בן לילה אבד", ועד"ז בשאר מעלות; אבל יש נכס של מעלה אמיתית — כאשר מתקשרים עם התורה, שנקראת "תורת אמת", לפי שניתנה מ"ה' אלקים אמת"13, ו"אמת" — היפך הכוזב והשקר — אין לו הפסק, אלא הוא קיים לעד.

וכיון שכן, הרי יכול להיות שכאשר האדם מרגיש שיש בו מעלת התורה, הרי זה פועל בו הרגש שכל העולם אין לו ערך אליו, וכפי שהתורה עצמה אומרת: "כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה"14.

ולכן, דוקא בלימוד התורה יש צורך בהבהרה מיוחדת שהלימוד צריך להיות באופן ד"כל נתיבותי" שלום":

ישנם כאלו שיכולים להגיע אליהם ע"י "דרכי" דרכי נועם" — דרך רחבה; אבל ישנם כאלו שאי אפשר להגיע אליהם ע"י דרך רחבה, כיון שהם אבודים ("ערגעץ פֿאַרוואַרפֿן") בפינה נדחת, וכדי להגיע אליהם יש צורך לילך ב"נתיבותי", שביל צר"15.

וזוהי מעלת התורה ש"כל נתיבותי" שלום" — שנמשכת גם במקום שאין "דרך" שמגעת לשם, כי אם "נתיב" בלבד, הנה גם לשם נמשכת התורה כדי לפעול ענין השלום.

והענין בזה — שכשם שהתורה נותנת לאדם את ההרגשה שהיא מעלה ומרוממת אותו, ועד שע"י אורייתא נעשה "כולא חד" עם קוב"ה, הנה ביחד עם זה נותנת התורה גם את רגש הענוה והשפלות.

וכפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק ד"ה קטנתי, ש"כל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה, צריך להיות יותר שפל רוח למטה. . כל שהוא קמי' יותר, הוא יותר כלא ואין ואפס", וכיון שע"י התורה נעשה האדם בקירוב אל הקב"ה, הרי זה כמשל העומד לפני מלך בשר ודם, אשר, ככל שתגדל מעלת המלך, יגדל יותר רגש הביטול, אפילו בהיותו רק בהיכל המלך, ועאכו"כ כאשר המלך מקרבו ומכניסו חדר לפניו מחדר כו' — שזהו אופן היחוד שנעשה ע"י לימוד התורה"16. ולכן, צריך לימוד התורה לפעול אצלו הענין ד"קטנתי מכל החסדים ומכל האמת"17, ביטול פנימי ואמיתי. ואז פועל לימוד התורה את ענין השלום,

15) ראה אוה"ת נ"ך משלי עה"פ (ע' תקנד).

16) ראה תניא פמ"ו.

17) וישלח לב, יא.

12) לשון הכתוב — יונה ד, יו"ד.

13) ירמ' יו"ד, יו"ד.

14) ברכות ו, סע"ב. וש"נ.

ולא רק במקום שמגיעים אליו ע"י "דרכי", אלא גם במקום שמגיעים אליו רק ע"י "נתיבותי", כנ"ל.

ה. וזהו מה שדרש רבינו הזקן מיד בצאתו לחירות, "אחר ביאתו מפטרבורג"¹⁸ — שענין הגאולה ("חסד שהקב"ה עושה לאדם") צריך לפעול עוד יותר את הענין ד"קטנתי".

ועי"ז מבטיחים שהחסד יהי "חסד דאברהם" — כפי שממשיך באגה"ק הנ"ל, שכאשר אברהם עשה צדקה וחסד, הרגיש בשעת מעשה ש"אנכי עפר ואפר"¹⁹, והיינו, שאין זה באופן שהוא הגדול והעשיר, חכם גדול ביותר, והזולת אינו בערכו כלל, אלא שהוא מרחם עליו, כי אם, שבשעה שעוסק בגמ"ח הרי הוא מרגיש שאינו מציאות לעצמו, "אנכי עפר ואפר", אלא שהקב"ה בחר בו ל"שליח" לעזור לזולתו ע"י גמ"ח.

ועד"ז בנוגע ללימוד התורה — רצה רבינו הזקן וייסד מאז, שיתעסקו בהפצת לימוד התורה לכל, לכל החלקים של עם ישראל, ולא להשאיר לעצמו את ה"שמנת", פנימיות התורה, ולהזולת לספר רק אודות אל"ף ב"ת של הסידור והחומש כפשוטו, אלא, כיון שהוא יודע ומרגיש את העריבות ("געשמאָקייט") של פנימיות התורה, עליו ליתן זאת אפילו ליהודי שלעת-עתה נמצא עדיין ב"חוצה".

ו. ועד"ז — וחידוש גדול יותר — בנוגע לתפלה:

אע"פ שבשעת התפלה צריכה להיות רק המחשבה "דע לפני מי אתה עומד"²⁰, ללא מחשבות צדדיות — הנה גם אז נרגש אצלו שהוא "מתפלל עם הציבור".

וזהו גם מה שרבינו הזקן ייסד נוסח התפלה השוה לכל נפש, וכידוע²¹ שרבינו הזקן לא הכניס בסידורו את הכוונות ע"פ פנימיות התורה שאינם שוים לכל נפש.

והגע עצמך: מדובר אודות כוונות ע"פ פנימיות התורה, כך, שזהו"ע שנוגע לעבודת התפלה, וא"כ, לכאורה מקומם בסידור שייסד רבינו הזקן באופן שיהי "מכוון", והתפלה מתוך סידור זה תפעל פעולתה. ואעפ"כ, כיון שצריך להיות "מתפלל עם הציבור", לכן הכניס רבינו הזקן בסידורו רק הענינים השוים לכל נפש. — מובן מאליו שמי

(20) ראה ברכות כח, ב.
(21) ראה שער הכולל בהקדמה.

(18) לשון הכותרת דסימן ב בגה"ק ד"ה קטנתי.
(19) וירא יח, כז.

ששייך לכוונות צריך להתפלל בכוונה כו', אבל, ענין זה לא נכלל בה"סידור" שבו הוא "מתפלל עם הציבור".

ולהעיר, שבמנין העשרה זכויות כלל רבינו הזקן גם את עריכת ה"סידור"²², כפי שנכתב ונדפס באופן שיכולים להתפלל בו כל חלקי הציבור — כדאיתא בספרים²³ ש"צבור" ר"ת צדיקים בינונים ורשעים (בתוספת הוא"ו, שעל ידו מתחברים כולם ונעשים מציאות אחת של ציבור, ומובן, שהציבור הוא באופן שסוכ"ס פועלים על הרשע שיתעלה לדרגת בינוני, ועד לדרגת צדיק); ישנו אמנם מי שמתפלל עם פירוש המלות כפשוטם, וישנו גם מי שמתפלל עם פירוש המלות בתכלית העילוי, אבל, בדיבור אומרים כולם אותה תפלה, בכל תפלות השנה, ואפילו בתפלת יום הכיפורים.

ותירה מזה — כידוע הסיפור שרבותינו נשיאנו סיפרו בנוגע לתכלית העילוי בתפלתו של רבינו הזקן, בעל השמחה (וכיון שסיפרו זאת, הרי זו הוראה):

ובהקדים — שאפילו בימות החול היתה עבודת התפלה של רבינו הזקן באופן נעלה ביותר, וכפי שכותב נכדו הצ"צ בשרש מצות התפלה²⁴, שבעמדו בתפלה הי' במדרגת העבודה ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"²⁵, וכפי שהי' אומר בזה"ל: "איך וויל זע גאָר ניסט, אין וויל ניט דאַיין ג"ע, איך וויל ניט דאַיין עוה"ב כו', איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין", והיינו, שהפירוש "ועמך לא חפצתי בארץ" הוא לא רק בנוגע לארץ הלזו הגשמית, אלא גם בנוגע ל"ארץ" במדריגה הכי נעלית, ג"ע התחתון וג"ע העליון ולמעלה יותר, ואעפ"כ, "עמך לא חפצתי בארץ", אלא רק עצמותו ית' בלבד.

ואם הדברים אמורים אפילו בתפלה שבכל ימות השנה — עאכו"כ בתפלת השבת, אשר, יום השבת בערך ימי החול הוא כמו ענין התפלה לגבי עבודת כל היום²⁶, כי, בששת ימי בראשית עומד העולם על עמדו, ואילו ביום השבת נעשית עליית העולם, כמ"ש²⁷ "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", וזהו גם ענין התפלה, שהרי מבלי הבט על היותו "מוצב

22 ראה סה"ש תרצ"א ס"ע 181. וש"נ.
 23 קה"י (לבעהמח"ס מלוא הרועים)
 ערך ש"ץ (הב'). וראה גם שיחת י"ט כסלו
 תשכ"ג ס"ב (תו"מ חל"ה ע' 261). וש"נ.
 24 פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). — נעתק
 ב"היום יום" יח כסלו.
 25 תהלים עג, כה.
 26 ראה תו"א נח ט, ב. ויקהל פח, א.
 לקו"ת בהר מא, א.
 27 בראשית ב, א. וראה לקו"ת שם.
 ובכ"מ.

ארצה"¹⁰, שצריך לבקש בתפלה על צרכיו הגשמיים [ההתחלה היא אמנם "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", אבל לאחרי כן ה"ה מדבר אודות "רופא חולים" ו"מברך השנים"], הרי זה כמו השמים והארץ דיום השבת ("שבת'דיקע שמים וארץ").

ועאכו"כ כשמדובר אודות תפלתו של רבינו הזקן ב"שבת שבתון", שזהו יום הכיפורים²⁸.

ואעפ"כ, מספרים רבותינו נשיאינו²⁹ אודות יוהכ"פ מסויים, שהיתה יולדת בעיירה שבה גר אז רבינו הזקן, שמצד איזה סיבה נשארה לבדה בביתה, ובאמצע התפלה פשט רבינו הזקן את הטלית, ויצא מבית הכנסת, והלך לביתה של היולדת בקצה העיירה, והכין עבורה דבר מאכל!

הנהגה כזו היא תכלית העילוי בתפלה! — לא כפי שחושבים שזהו הפסוק בתפלה, אלא זהו אמיתית הענין ד"מתפלל עם הציבור", שבהיותו בתכלית העילוי עומד הוא יחד עם כל הציבור — לא רק ציבור בדרגא שלו, שזהו הצ' ד"צבור", ר"ת צדיק, או הב', ר"ת בינוני, אלא גם עם הר', שזוהי דרגא הכי פחותה.

ז. וזהו הלימוד של י"ט כסלו:

ככל ענין של זכרון — אין הכוונה שלפני יותר ממאה וששים וכמה שנים אירע כך וכך, אלא בשעת מעשה צריך לתאר לעצמו ("פֿאַרשטעלן זיך") שמאורע זה מתרחש בי"ט כסלו זה,

ומה שנפעל ע"י השמחה שהיתה אז — כמבואר באגה"ק ד"ה קטנתי, וכאמור לעיל בנוגע לכל ג' הענינים דתורה גמ"ח ותפלה, שלימוד התורה צריך להיות באופן ד"כל נתיבותי שלום", והגמ"ח צריך להיות באופן שמביא לידי אחוה ושלום, והתפלה צריכה להיות "עם הציבור" — הרי זו הוראה מחודשת ("א פרישע הוראה") שנתחדשה בכל התוקף ("מיטן גאַנצן שטורעם") בי"ט כסלו זה, על מנת להמשיך מי"ט כסלו על כל השנה כולה.

ועד שעיי"ז יפעלו קיום היעוד ד"פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", לא רק באופן ד"מעלה אני עליו כאילו כו", אלא "פדאני לי ולבני" בפועל ממש, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

²⁹ ראה תו"מ — רשימת היומן ריש ע' שסא. וש"נ.

²⁸ אחרי טז, לא. אמור כג, לב.

ח. באגה"ק הנ"ל אודות יציאתו לחירות — כותב רבינו הזקן: "כי יום אשר עשה ה' לנו, יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע", והיינו, שמזכיר הן את הקביעות בימות השנה — י"ט כסלו, והן את הקביעות בימי השבוע — יום ג' שהוכפל בו כי טוב.

וכיון שזוהי אגרת שכתב ופירסם רבינו הזקן, הרי כל מה שמספר שם אודות יציאתו לחירות, שייך ומוסיף ביאור בענין היציאה לחירות. ומזה מובן, שלענין היציאה לחירות נוגעת העובדה שהי' זה ב"יום י"ט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב".

וישנו ענין נוסף — אף שלא נזכר באגה"ק הנ"ל — הקביעות בנוגע לפרשת השבוע, כדאיתא בשל"ה³⁰ ש"המועדים של כל השנה .. בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן", ובפרט ע"פ התקנה והביאור של רבינו הזקן³¹, בעל הגאולה, שמפרשת השבוע יש ללמוד בנוגע למאורעות שאירעו במשך השבוע, ומזה גופא מוכח שיש השפעה, קשר ושייכות בין התורה למאורעות שבעולם, ולא רק כמו שני דברים נפרדים, אלא באופן שהתורה היא בעה"ב על העולם ומשנה את העולם, ולכן, עניני פרשת השבוע מלמדים ומשפיעים ופועלים על ימי השבוע.

ט. ובהקדמה — שג' ענינים הנ"ל יש להם מקום בתורה, עד לפסקי דינים להלכה:

יש כמה ענינים שבהם לא נוגע הקביעות בימי השבוע, אלא רק הקביעות בימי השנה והחודש, וכמו הימים טובים: חג הפסח — בחמשה עשר בניסן (ובדרך ממילא גם הקביעות דחג השבועות, ביום החמישים מחג הפסח), וחג הסוכות — בחמשה עשר בתשרי, ועד"ז ראש השנה — באחד בתשרי, ויום הכיפורים — בעשירי בתשרי, ללא נפק"מ מהי הקביעות בימי השבוע.

ויש ענינים שבהם לא נוגע הקביעות בחודש או בשנה, כי אם בימי השבוע, ולכל לראש — ענין השבת, שבו לא נוגע החודש והשנה, כי אם שלאחרי מנין ששה ימים הנה יום השביעי הוא שבת. ועד שיש דעה בפוסקים³² שאמיתית ענין השבת קשור (לא עם כללות העולם, אלא עם המנין שלו, אלא, שלהיותו פרט אחד לגבי הרבים, בטל המנין שלו (עי"ז

(30) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(31) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך

ונתבאר בלקו"ש ח"ח ע' 52 ואילך.

(נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(32) דעת הרדב"ז — ח"א סי' עו. הובא

שתחילה מתבטל הוא בעצמו) לגבי מנין הרבים, ולכן, "הי' מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד"³³, ויום זה נעשה אצלו בבחי' "שבת מקדשא וקיימא"³⁴.

ועד"ז בנוגע לשאר ימי השבוע — כמובא באגה"ק הנ"ל בנוגע ל"יום ג' שהוכפל בו כי טוב", שבזה לא נוגע היום בחודש או בשנה, כי אם היום בשבוע.

ועד"ז בנוגע לפרשת השבוע — כפי שמצינו בצד הלא טוב בנוגע לפ' חוקת, כדאיתא באחרונים³⁵ ש"ביום הששי פ' חוקת נהגו יחידים להתענות שבאותו היום כו' .. ולא קבעו אותו בימי החודש, מפני .. (ש)נודע להם שיום הפרשה גורם גזרת התורה, זאת חוקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא".

אמנם, גם בענינים שבהם נוגע בעיקר הקביעות בימי השנה, הרי מובן, שכאשר נפגשים כל ג' הענינים, היינו, שכאשר הקביעות היא לא רק באותו יום בשנה, אלא גם באותו יום בשבוע, ובאותה פרשת השבוע, אזי הקשר והשייכות עם המאורע שאירע בפעם הראשונה הוא בכל התוקף, להיותו לא רק מצד ימות השנה, אלא גם מצד ימות השבוע, וגם מצד פרשת השבוע בתורה שמושלת ושולטת על ימי השבוע³⁶.

י. וכאמור כמ"פ³⁷, הנה כל ענין ע"פ מוסר וחסידות, בהכרח שישתקף גם בדין בנגלה דתורה:

ישנו דין בתורה שכאשר יו"ט של ר"ה חל להיות בשבת אזי אין תוקעין בשופר³⁸. ושואל רבינו הזקן³⁹: תקיעת שופר היא מצוה נעלית ביותר, שהרי זוהי המצוה העיקרית, מצות היום, ביום שהוא "ראש" של כל השנה כולה — "מצות היום בשופר"⁴⁰, וא"כ, היתכן שיבטלו מצוה נעלית ביותר בגלל חשש "שמא יעבירונו כו'", שיכול לקרות אצל מי ששוכח על ענין של תומ"צ? ! — ומבאר רבינו הזקן, שבר"ה שחל בשבת אין החידוש של תק"ש בכל התוקף ("מיטן גאנצן שטורעם"), כמו בר"ה שחל בימי השבוע, כיון שנפעל מצד עצם ענין השבת, וכיון שאין החידוש גדול כ"כ, אזי יכול להתבטל גם בגלל חשש של שבות. ומזה מוכח, שאע"פ שר"ה אינו ענין הקשור עם ימי השבוע, אלא

33 שבת סט, ב. ראה גם תו"מ חמ"א ע' 323. וש"נ.
 34 ביצה יז, א. ר"ה כט, ב.
 35 מג"א לאו"ח סו"ס תקפ"ט. ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך.
 36 ראה גם תו"מ חל"ח ס"ע 23 ואילך. ובכ"מ.
 40 שם כו, ב. כז, א.

עם ימי השנה, אעפ"כ, כשחל ביום מסויים בשבוע, נעשה שינוי בר"ה לא רק בנוגע לענינים הקשורים עם ימות השבוע, כמו שירו של יום, אלא גם בנוגע ל"מצות היום", אף שקשורה עם ימות השנה.

אמנם, לכאורה יש עדיין מקום לשקו"ט ("דינגען זיך"), שהאמור לעיל הוא רק ע"פ הביאור בתורת החסידות, פנימיות התורה, שהרי ע"פ נגלה, הסיבה לכך שאין תוקעין היא מצד החשש ד"שמא יעבירונו כו".

ובכן, יש להביא רא"י מפס"ד מפורש בתורה — הרואה חמה בתקופתה אומר ברוך עושה מעשה בראשית⁴¹:

הפירוש ד"חמה בתקופתה" הוא — כאשר החמה חוזרת למקום שבו נתלתה ברקיע בשנת בריאת העולם, ביום תקופת ניסן, אבל, לא בכל שנה, אלא אחת לעשרים ושמונה שנים, שאז התקופה היא בתחילת ליל רביעי, היינו, לא רק בתחלת הלילה, שזהו אחת לארבע שנים, אלא לאחר שבע פעמים ארבע שנים (כ"ח שנה), שאז תהי' עמידתה באותו מזל וכוכב כמו בתחלת בריאתה.

ולכאורה: החמה — אינה קשורה עם הלבנה (כמו הלבנה שקשורה עם החמה לפי שמקבלת אורה מהחמה), ואינה קשורה עם המזלות, יש לה אור לעצמה וכו' וכו'. וא"כ, מה שייך לברכת החמה מה קורה עם המזל, ומה קורה עם שעות היום — אם זה תחילת הלילה, ותחילת ליל רביעי דוקא — שזהו ענין הקשור עם ימי השבוע??!

ומזה מוכח, שאף שבכל שנה ישנה תקופת ניסן, מ"מ, אימתי מברכים "ברוך עושה מעשה בראשית", כיון שהחמה היא בתקופתה, בכל התוקף דמעשה בראשית — דוקא כאשר נפגשים כל הפרטים (אפילו פרטים הטפלים) כבפעם הראשונה.

יא. ומזה מובן גם בנוגע לעניננו:

אע"פ שבכל השנים חוגגים את יום הי"ט בחודש כסלו, הנה החגיגה בתקופתה (בתקפה) היא כאשר הקביעות היא ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, וגם בפרשת וישב (אשר ע"פ תקנת בעל הגאולה למדים ממנה בנוגע ליום זה), כקביעות שנה זו — כפי שהיתה הקביעות בשנה שבה היתה גאולת רבינו הזקן.

וענין זה הוא בהמשך להאמור לעיל (ס"ז), שכאשר נזכרים על ענין שאירע כמה שנים לפני"ז, אין הכוונה שיהי' רק זכרון טוב, שיתבטא

(41) ברכות נט, ריש ע"ב ובפרש"י.

באמירת "מזל טוב", ואח"כ שוכבים לישון... אלא הכוונה היא — שהענינים שנתעוררו או נפעלו מלכתחילה ע"י הגאולה, יתחדשו באופן ש"יהיו בעיניך חדשים"⁴².

ועאכו"כ כאשר הקביעות די"ט כסלו היא ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, ובפרשת וישב — אזי יש תוספת כח לפעול את כל הענינים שרצה בעל הגאולה,

וכמארז"ל האמור לעיל, שעייז שפועלים ענינים אלו, הנה בתחילה "מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", ומהענין ד"מעלה אני עליו כאילו" נמשך גם בפועל — "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", למטה מעשרה טפחים.

* * *

יב. ע"פ האמור לעיל שבקביעות די"ט כסלו יש ג' ענינים: (א) היום בשנה — י"ט כסלו, (ב) היום בשבוע — יום ג' שהוכפל כי טוב, (ג) הפרשה שקורין בתורה — פרשת וישב,

— ואע"פ שהעיקר הוא היום בשנה, י"ט כסלו, שלכן, כאשר הקביעות די"ט כסלו אינה ביום ג' ולא בפרשת וישב, חוגגים את יום הגאולה לא ביום ג' פ' וישב, אלא בי"ט כסלו, מ"מ, גם בענינים שעיקרם הוא מצד ימות השנה ישנם שינויים מצד הקביעות בימות השבוע, כמו בר"ה, שיש חילוק בין ר"ה שחל בשבת לר"ה שחל בימות השבוע, וכן בנוגע לחמה בתקופתה או שלא בתקופתה, ולכן, כאשר י"ט כסלו חל ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, ובפ' וישב, הרי זה בכל התוקף ("בתקופתה") כבפעם הראשונה —

צריך להבין⁴³: מדוע לא מזכיר רבינו הזקן באגה"ק את הקביעות בפרשת השבוע, שגם לה היתה השפעה בנוגע לענין הגאולה? — הן אמת שהעיקר הוא היום די"ט כסלו, אבל בודאי סייעה גם העובדה שהי' זה יום ג' שהוכפל בו כי טוב, וללא ספק שסייעה גם העובדה שהי' זה בפ' וישב (כמובן מתקנת רבינו הזקן), ואעפ"כ, לא מזכיר רבינו הזקן את הקביעות בפ' וישב.

וקושיא גדולה יותר — שמתרצת את הקושיא הראשונה:

בנוגע לפעולת היום די"ט כסלו — כותב רבינו הזקן שזהו "יום

(43) לשלימות הענין — ראה גם שיחת ש"פ וישב ס"ח ואילך (לקמן ע' 57 ואילך).

(42) פרש"י תבוא כו, טז.

הילולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע, ועד"ז בנוגע לפעולת יום השלישי בשבוע — "שהוכפל בו כי טוב"; אבל בנוגע לפ' וישב — הרי תוכן הפסוקים דיום שלישי פ' וישב, משלישי עד רביעי, לא זו בלבד שאינו מסייע לענין הגאולה, אלא אדרבה: לכאורה זהו היפך ענין הגאולה, שהרי מסופר שם אודות שיוסף ירד מבית אביו בארץ ישראל ("גנוב גונבתי מארץ העבריים"⁴⁴) ונמכר לעבד במצרים!?

יג. ויובן בהקדם הדברים שאמר פעם רבינו נשיאנו בנוגע ליהודי אמריקא⁴⁵:

בשנים שעברו היתה הנסיעה מאירופא לאמריקא נחשבת כמו נסיעה לפינה נדחת, שלכן היתה הנסיעה מתוך בכיות, כיון שלא רצו לנסוע וכו' וכו'. וכידוע סיפורם של כל אלו שבאו לכאן כשהתחילה ההגירה הגדולה מאירופא לאמריקא, שלא חשבו שנוסעים למקום שיש בו כל המעלות ברוחניות ובגשמיות, אלא הנסיעה היתה בלית ברירה; בגלל הצורך לברוח משם — נסעו לאמריקא. ולכן ההורים מצדם השתדלו ועשו את כל המאמצים שילדיהם לא יסעו לאמריקא.

כל אלו שמשפחותיהם באו לכאן לפני שהי' הבלבול בכל העולם, ע"י המלחמות כו', התייחסו לנסיעה מהעיירה הישנה, "מארצך וממולדתך ומבית אביך"⁴⁶, כדבר שנעשה בלית ברירה ("מ'האט נעבעך קיין ברירה ניט"), לגלות לארץ שאין בה ישיבות גדולות גאונים ולומדים גדולים וכו' וכו'.

זה הי' המבט בזמן שנתייסד הישוב היהודי הגדול באמריקא, בעשר או חמש-עשרה השנים שלפני המלחמה — לעומת השנים שלפנ"ז, שבהם הי' מספר היהודים באמריקא קטן ביותר.

אבל לאחרי כן, ובפרט לאחרי מלחמת העולם השני, שאז אירעו מעבר לים גזירות ושמות רח"ל, והי' מעמד ומצב שלא כסדר הרגיל — ראו שהי' זה ע"ד דברי יוסף: "למחי' שלחני אלקים לפניכם . . לפליטה גדולה"⁴⁷, "אתם חשבתם גוי" אבל "אלקים חשבה לטובה . . להחיות עם רב"⁴⁸.

וכפי שראו גם בזמנים שלאחרי מלחמת העולם הראשונה, שאמריקא עזרה לבנות מחדש את המוסדות מעבר לים, ועזרה בכל

47) ויגש מה, ה"ז.

48) ויחי נ, כ.

44) וישב מ, טו.

45) ראה גם תר"מ ח"י ע' 308. וש"נ.

46) לשון הכתוב — ר"פ לך לך.

המצטרך בשנות הרעב, ועאכו"כ כאשר "יעקב ובניו ירדו מצרימה"⁴⁹, לאחר מלחמת העולם השני, הי' מן המוכן כאן מעמד ומצב של "מיטב ארץ מצרים" — "ארץ גושן" — כדי לנטוע מחדש ("איבערפלאַנצן") את הישיבות, בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, בשעה שלא הי' מקום לקיומם מעבר לים.

אבל, אין להתעלם מכך שהאפשרות למעמד ומצב זה היא רק כאשר לא שוכחים שזהו מעמד ומצב שיוצאים "מארץ ומולדתך ומבית אביך" ובאים ל"בית עבדים"...

וכפי שרואים בטבע אפילו אצל אלו שכבר נולדו כאן, ועאכו"כ אצל אלו שבאו מעבר לים — שחקוק אצלם בזכרון ויש להם רגש של געגועים למעמד ומצב שהי' מעבר לים, בארץ ומולדתך ובית אביך, קודם בואם לכאן. הוא נזכר — מתוך רגשי געגועים ואהבה — איך הי' נראה בית-הכנסת ובית-המדרש וה"חדר", אף שכולם יחד תפסו מקום קטן יותר (פחות קומות) ומחירים הי' זול יותר מאשר בנין אחד כאן שמשמש לא' משלשתם.

לא מדובר כאן אודות געגועים לדבר שאין לו יסוד אמיתי — אדרבה: זהו הרגש האמיתי של יהודי שנוגע לו הענינים הפנימיים שבחייו, ואילו כל שאר הענינים שנמצאים מבחוץ, משמשים בתור סיוע שיוכל לבנות את הפנימיות והעיקר באופן הכי טוב גדול ועמוק ברוחניות.

יד. וההתחלה בזה — מצינו ביוסף:

כאשר יוסף נלקח מארץ ישראל, נותק מאביו הזקן ומכל משפחתו ונמכר למצרים, "בית עבדים", ואח"כ נעשה המנהל של העשירות של ארץ מצרים, ועד למעמד ומצב ש"נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי"⁵⁰ — הנה מה ששכח הרי זה רק החיצוניות של העמל והחיצוניות של בית אביו, אבל את הפנימיות הוא זוכר, ולא רק זכרון באופן שרושם על פנקסו, ופעם בשנה עורך "טקס זכרון" למה שהי' פעם בעיירה קטנה מעבר לים, אלא, במקום שבו נמצא, באותה עיר ובאותו בית, הי' מייסד ישיבה ובית-כנסת, ושולח לשם (לא את ילדיו של השכן, אלא) את הילדים שלו, אפרים ומנשה, שילמדו ויתפללו, ומבטיח שה"מלמד"

(49) ע"פ לשון הכתוב — יהושע כד, ד. (50) מקץ מא, נא.

שלומד ומתפלל עמהם נראה כפי שהי' נראה אביו הזקן, עטור זקן לבן ארוך, בדיוקנו של יעקב אבינו!

ועי"ז פועלים שתוכן הענין המסופר בפרשת וישב משלישי עד רביעי יהי' רק הכנה למעמד ומצב ד"למחי' שלחני אלקים .. לפליטה .. להחיות עם רב".

ואז, כאשר יעקב בא למצרים, וראה את מראהו של יוסף, לאחרי היותו כמה שנים "משנה למלך" במצרים באופן ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"⁵¹ — ראה מיד שיוסף יכול למלא את העבודה שלו (של יעקב), באופן שאינו צריך לעשות זאת בעצמו; אין הכרח שיעקב בעצמו יצטרך להיות בישיבה ובבית-הכנסת, כיון שיכול לסמוך על בנו שינהל אותם כמותו בכל מאת האחוזים.

וזהו שאמר "אמותה הפעם אחרי ראיתי את פניך כי עודך חי"⁵²:

לכאורה אינו מובן: עוד בהיותו בארץ ישראל נתבשר יעקב אבינו ש"עוד יוסף חי"⁵³, ומה נתחדש אצלו בראותו את יוסף בבואו מצרימה, שלכן אמר "אמותה הפעם גו"?

אך הענין הוא — שכל זמן שלא רואים את הפעולה של אמריקא, ארץ מצרים, על יוסף, אי אפשר לדעת ולסמוך כו'; יתכן שיש הכרח שיעקב יהי' נוכח בעצמו בישיבה ובבית-הכנסת, בבית היתומים, בבית-החינוך ובקהילה, כדי להבטיח שיתנהל באופן הראוי למוסד יהודי.

כאשר מקבלים פרישת שלום ("א גוטן גריס") מפי השמועה שהבן מנהל עסק שווה מליוני דולרים ומשתרע ע"ג כמה קומות, ו"לא ירים איש את ידו ואת רגלו" ללא רשיונו — לא יודעים עדיין אם "יוסף חי" כמו יעקב, וכמו שיעקב רוצה שיוסף יחי';

ורק כאשר יעקב בא מצרימה, ורואה שיוסף פוגש אותו בתור "משנה למלך" ("מיטן גאַנצן פאַראַד"), באופן ש"ויפול על צואריו ויבך"⁵⁴, כמסופר במדרשי חז"ל⁵⁵ שבכה על חורבן ביהמ"ק, היינו, שנוגע לו (לא עובדת היותו משנה למלך, עניני ארץ מצרים, אלא) מה יהי' עם ביהמ"ק לאחרי מאות שנים, וענין זה נוגע בפנימיותו עד כדי כך שמתחיל לבכות כשנזכר שלאחרי מאות שנים יהי' חורבן ביהמ"ק — אזי אומר יעקב: "אמותה הפעם .. כי עודך חי".

53) שם מה, כו.

54) שם מו, כט.

55) ראה זח"א ריא, סע"א.

51) שם, מד.

52) ויגש מו, ל. וראה שיחת ש"פ ויגש

הערה 15 (לקמן ע' 89 ואילך).

ואז מתגלה שהבאת יוסף מארץ ישראל למצרים אינה ענין של גלות; אמנם בגלוי מכרו אותו ל"בית עבדים", אבל בפועל היתה התוצאה מזה "להחיות עם רב", שכאשר נעשה רעב בארץ כנען, הי' מקום ליעקב ובניו לחיות לא רק בגשמיות, אלא גם "להורות לפניו", "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"⁵⁶, כמו בהיותם בארץ ישראל.

טו. וזוהי ההוראה שלמדים משלישי עד רביעי בפרשת וישב: נשמת כל אחד מישראל יורדת מתחת כסא הכבוד⁵⁷ לבירא עמיקתא⁵⁸, להתלבש בגוף ונפש הבהמית, ונוסף לזה יש אח"כ גם גלות בתוך גלות — שמוציאים אותו מה"חדר", מהשיבה ומבית-הכנסת, וזורקים אותו לארץ הלזו הגשמית, להתעסק עם עניני העולם. ואז צועקת הנשמה: מה רוצים ממני? רצוני ללמוד תורה ולקיים מצוות!

וכאשר הנשמה צועקת כך, והגוף "שומע" ("דערהערט") את הצעקה — שוב אין זו פרשה של גלות, של מכירת יוסף למצרים, באופן ד"רוד ירדנו"⁵⁹, אלא נעשה להיפך — "למחי" שלחני אלקים לפניכם. . לפליטה. . להחיות עם רב".

והבחינה בזה — שכאשר מספרים לו שבמקום רחוק כו"כ מילין ולאחרי ריבוי זמן יחרב ביהמ"ק, הרי זה מיצר את לבבו ("עס פאָרקוועטשט אים די האַרץ"), ומבלי הבט על עמידתו בתור "משנה למלך", עם כל הרחבות כו' — הנה "ויפול על צואריו ויבך", שמתחיל לבכות בדמעות ממש.

טז. ומזה בא חיזוק הכי גדול בנוגע לגאולת רבינו הזקן:

גאולת רבינו הזקן היתה באופן ש"יצא למלוך"⁶⁰ באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", שבשביל זה יש צורך להוריד את הענינים דרזי רזין דאורייתא שיהיו באופן של הבנה והשגה גם בשכל של נפש הבהמית, שזוהי ירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁵⁸, שלכן נקרא גם בשם העלם והסתר, אלא שזהו העלם והסתר דקדושה, אבל אעפ"כ, אין זה בחי' האור כמו שהוא בגלוי כפי שהי' לפני פטרבורג (וכידוע השיחה בזה⁶¹).

(60) קהלת ד, יד.

(61) ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (סה"ש

תורת שלום ס"ע 112 ואילך).

(56) שם, כח ובפרש"י.

(57) זח"ג כט, ריש ע"ב.

(58) לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

(59) מקץ מג, כ.

ועד כדי כך, שממשיכים את הענינים באופן שיכולים לתרגם אותם באידיש, באנגלית ובכל שבעים לשון של אומות העולם, כך, שאפילו אלו שאינם יודעים קורטוב אידיש, יוכלו להבין רזי רזין דאורייתא.

אמנם, אין זה ענין של "ויוסף הורד מצרימה"⁶² לשם ירידה בלבד, כי אם בשביל "להחיות עם רב" — לא רק יחידי סגולה ששייכים לקבל את האור דרזי רזין דאורייתא כפי שהוא בתקפו, אלא גם לאלו שבבחי' "עם רב", כמו זה שאמר "יש לי רב"⁶³, אלא שהם מבני'.

ולהעיר, שרבינו הזקן הי' יכול לישב וללמוד לעצמו, ולא להיות עסוק בצרת עמו בני", אלא, כדברי רבינו נשיאנו בחוברת הידועה בקשר לי"ט כסלו⁶⁴, שמסר נפשו לנתק את עצמו ("אָפּרייסן זיך") מדביקותו בעבודת התפלה באופן ד"עמך לא חפצתי בארץ"²⁵, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות,

— שהרי לא הי' יכול לעשות שני הדברים ביחד, וכאמור לעיל (ס"ו) שהוצרך לפשוט את הטלית ולהשאירה בבית-הכנסת, וללכת לקצה העיר —

ועשה זאת (לא באופן של כפי', ולא באופן של עצבות, אלא) בשמחה ובטוב לבב — כאמור לעיל (ס"ג) שענין הגמ"ח צריך להיות באופן שמביא לידי אחוה ושלוש, וענין זה מתבטא בכך, שכאשר מספרים לו אודות צרת הזולת, הנה גם כאשר מדובר אודות מאורע רחוק, ה"ה בוכה על צואריו, כמו בכיית יוסף על חורבן ביהמ"ק.

ומזה נמשך אח"כ גם בגשמיות הענינים — בנוגע לאלו שבאו לכאן, מפני סיבות מסיבות שונות, בזמן שהי' כאן עדיין "ארץ מצרים", ללא בתי-כנסיות וישיבות וכו' וכו', ועליהם הוטל התפקיד "להחיות עם רב", להקים בתי-כנסיות ובתי-מדרשות שבבבל, כרצונו של יעקב, ועם "מלמדים" כמותו שילמדו עם ילדיהם, מנשה ואפרים.

ובאופן כזה נשלמת הכוונה ד"יוסף הורד מצרימה" — שאין זו פרשה של גלות (מכירת יוסף), אלא פרשה של גאולה גדולה ביותר, ועד שנעשה "פוצו מעינותיך חוצה" ברוחניות,

וכמו"כ גם בגשמיות — שלוקחים מהכסף והזהב וכל הענינים שיכולים להשיגם כאן ביד רחבה, ובונים מהם דירה לו ית', בדוגמת

(64) לקו"ד ח"א מה, רע"א.

(62) וישב לט, א.

(63) וישלח לג, ט.

המשכן שבנו בני"מ מ"זהב וכסף ונחושת"⁶⁵ שניתן ע"י "כל נדיב לבו"⁶⁶, מעומק לבו של יהודי, ועל זה אמר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"⁶⁷, שמניח את כל השמים ובא לשכון במשכן שבונים בני"ע נתינה לכבית של "זהב וכסף ונחושת".

יז. ומעשה אבות סימן לבנים⁶⁸ (שתהא הארץ נוחה ליכבש לבניו⁶⁹) — ע"י הנתינת כח שנתנו לנו רבותינו נשיאינו — לפעול את הענין ד"פדה בשלום", באופן שע"י הענין דגמ"ח עושים מקום שבו יהי העסק בתורה והתפלה עם הציבור,

ושני ענינים אלו (העוסק בתורה ומתפלל עם הציבור) — לא באופן שהקב"ה נמצא שם בגלות, ובגלוי רואים רק בנין ששונה מליון דולר, ולא באופן שבני"מ נמצאים שם בגלות, ובגלוי רואים רק את אמריקא... אלא באופן ש"פדאני לי ולבני", והיינו, שרואים שם את הקב"ה, אלקות, ורואים שם יהודים שנראים כמו שנראו יהודים לפני מאה שנה ולפני אלף שנה, עד לזמנו של יעקב אבינו.

וכאשר ישנם הבנינים שבונים ע"י גמ"ח עבור תורה ותפלה, ובאופן ד"פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" — הרי זה מביא תוספת ברכה והצלחה מהקב"ה, "עשר בשביל שתתעשר"⁷⁰, ע"ד שהי' אצל יוסף בזמנו, שהי' "מושל בכל ארץ מצרים"⁵³,

ומתוך שמחה וטוב לבב ה"ה מוסיף בנתינת גמ"ח להזולת, ומתחיל בעצמו לקבוע עתים ללימוד התורה, וגם אינו שוכח להתפלל עם הציבור, מבלי הבט על היותו "מושל בכל ארץ מצרים"... ועושה זאת מתוך שמחה וטוב לבב, באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור.

* * *

יח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

קודם התחלת המאמר (לאחרי הניגון), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א — לאחרי ההקדמה, שאצל בני"מ מתחיל כל ענין מתורה: כאשר עלה במחשבה ע"ד חזרת מאמר, הגיע "ביכל" שיצא לאחרונה לחירות מן השבי' ברוסיא, ויש בו כמה מאמרים שהם אמנם "הנחות", אבל לעת

68) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.
69) ב"ב ק, א.
70) שבת קיט, א. וש"נ.

65) תרומה כה, ג.
66) ויקהל לה, ה.
67) תרומה שם, ח.

עתה לא נמצאו מאמרים אלו בכתי"ק, וביניהם ישנו גם מאמר של אדמו"ר מהר"ש מי"ט כסלו תרל"ב, שהתחלתו היא: פדה בשלום כו'⁷¹.

* * *

יט. דובר אודות החידוש די"ט כסלו — התגלות "נשמתא דאורייתא"⁷² באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", כפי שנמשך בהנהגת העולם⁷³ — "עולם קטן זה האדם"⁷⁴, שהנשמה (בחי' המעיין) מאירה בגילוי גם בעיני הגוף, ולא רק באופן שהנשמה שולטת על הגוף — שמזה באה העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷⁵, אלא באופן שהגוף אינו מציאות לעצמו כלל — שמזה באה העבודה ד"בכל דרכיך דעהו"⁷⁶, ועד שמציאות הדברים הגשמיים מתהפכת לקדושה, ולא נרגשת כלל הגשמיות שבהם, כהסיפור אודות רבינו הזקן שלא הרגיש שהמאכל הי' מלוח ביותר, ועד"ז בנוגע למסחר⁷⁷, כהסיפור אודות החסיד ר' בנימין

אימתי ר"ח, אזי נעשה שינוי במציאות העולם — אם בתול' חזורין או אינן חזורין. וע"י בית-דין הרי זה נמשך גם לכאו"א מישראל — אם הוא מתנהג ע"פ הוראת ב"ד [שהרי יש חילוק בין מי שסומך על הוראת ב"ד, שאז הרי זה "על החשבון של ב"ד", לגבי מי שמתנהג אמנם כדעת ב"ד, אבל הוא עושה זאת ע"פ שכלו, שאז יש לו גדר של יחיד, ולא חלק מהקהל, כמבואר במסכת הוריות (בתחלתה) הנפק"מ בענין זה בנוגע לפר העלם דבר כו'ן], והיינו, שכאשר מתנהג ע"פ הוראת ב"ד מבלי לחשוב אם הם מוטעים, שוגגים או מזידים (שהרי אין זה ענינו; זהו ענין של ב"ד), אזי אפילו הם מוטעים, שוגגים או מזידים, משנית מציאות העולם בכח פס"ד התורה, שבשבילה נברא העולם, ולכן היא בעה"ב על העולם, כמו שהנשמה היא בעה"ב על הגוף, אם זוהי נשמה בריאה וגוף בריא.

74 תנחומא פקודי ג. ועוד.

75 אבות פ"ב מ"ב.

76 משלי ג, ו.

77 ובנקל יותר — לפי שבמסחר אינו כל

כך עסוק וטרוד ולהוט כו' כמו באכילה.

71 המאמר יצא לאור בקונטרס בפני עצמו (כ' כסלו תשכ"ה), בתוספת איזה הערות ומ"מ מכ"ק אדמו"ר שליט"א (ונדפס לאח"ז בסה"מ תרל"ב ח"א ע' טו ואילך (וראה גם שם ע' יב ואילך — רישומי דברים בקצרה, ובהנמטן שם)). וב"פתח דבר" שם: כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לאמר מאמר זה בעת ההתועדות דחג הגאולה י"ט כסלו השתא (עם איזה הוספות ושינויים).

72 זח"ג קנב, א.

73 דכין שהתורה היא נשמת העולם, כמאמר "בראשית", "בשביל התורה שנקראת ראשית" (פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית), והיינו, שבריאית כל העולם כולו, "את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה" (פרש"י שם, יד), היא בשביל התורה — הרי מובן, שכאשר ניתוסף ענין בפנימיות התורה, שהיא נשמתא דאורייתא, ניתוסף גם ב"גופי תורה", ובדרך ממילא בהכרח שיתוסף ענין גם בעולם שנברא בשביל התורה.

וענין זה מתבטא גם בפס"ד בנגלה דתורה — שפסק-דין התורה משנה את המציאות בעולם, כדאיתא בירושלמי (כתובות פ"א ה"ב. וש"נ) על הפסוק (תהלים נז, ג) "לא-ל גומר עלי", שכאשר ב"ד פוסק — בכח התורה —

קלעצקער⁷⁸ שערך חשבון ורשם בסך-הכל "אין עוד מלבדו" — הוגה ע"י כ"ק אדמור"ר שליט"א, ונדפס⁷⁹ בלקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.

כ. וזהו תוכן הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" כפי שמייתרגם באותיות של המון-עם:

הנשמה צריכה להיות נמשכת ויורדת עד לעקב שברגל, ולפעול שיהי' נראה "עקב אשר שמע אברהם בקולו"⁸⁰, כידוע הפירוש בזה⁸¹, שגם ב"עקב", בענינים שדש בעקביו, "שמע" אברהם באותו אופן כפי ש"שמע" ב"מצוותי חוקתי ותורותי".

ועי"ז נשלמת תכלית הכוונה ד"יפוצו מעינותיך חוצה" — לא רק בלימוד התורה, אלא גם בעניני ה"עולם קטן זה האדם", ואח"כ גם כאשר האדם — "אתם קרויין אדם"⁸², ע"ש "אדמה לעליון" (כדאיתא בשל"ה⁸³) — עוסק בעניני העולם גדול.

ולדוגמא: בהיותו באמצע העסק — מפסיק ואומר לסוחר השני: כיון שהגיע זמן המנחה, הבה נפסיק העסק ונתפלל מנחה.

ומוסיף להסביר לו, שקודם תפלת מנחה, צריכים להתבונן בגדלות הא-ל ובשפלות האדם!

ולהעיר: גם קודם החידוש ד"יפוצו מעינותיך חוצה" ידעו (וכך עשו בפועל) שצריכים להפסיק באמצע עבודת היום ולהתפלל מנחה, וכמ"ש בסדר היום⁸⁴ בביאור מארז"ל⁸⁵: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה", אבל, לא ידעו שמ"ש בשו"ע⁸⁶ שקודם התפלה צריך להתבונן בגדלות הא-ל ובשפלות האדם קאי גם על תפלת מנחה, דאף שענין זה נזכר בהלכות שבהם מדובר אודות ברכות השחר, הרי זה מיוסד על מאמר המשנה⁸⁷ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", וענין זה הוא בכל ג' התפלות⁸⁸, ועאכו"כ בתפלת מנחה שהיא באמצע העסק בעניני העולם.

וכאשר מתבונן תחילה — בשעתא חדא וברגעא חדא — בשפלות האדם, והעיקר, בגדלות הא-ל, אזי ניכר ענין התפלה לא רק בהגוף,

78) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' רמד. וש"נ.

79) בשילוב שיחת ש"פ וישלח תשכ"ג.

80) תולדות כו, ה.

81) ראה סה"ש תרצ"ט ריש ע' 345. וש"נ.

82) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

83) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

84) בתפלת מנחה — הובא באוה"ת נ"ך ח"א ע' עא. סה"מ עזר"ת ע' פז.

85) ברכות ו, ב.

86) רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ח.

87) ברכות רפ"ה.

88) ראה גם תו"מ חל"ו ס"ע 213. וש"נ.

שרואים שמתפלל בדיבור, וגופו מתנענע בשעת התפלה, אלא גם הנשמה (כוונת התפלה⁸⁹ — פירוש המלות) היא בגילוי, ובדרך ממילא הנה גם הנהלת המסחר שלאחרי תפלה כזו היא באופן שניכר שעושה זאת יהודי שזה־עתה התבונן בגדלות הא־ל.

כא. במהלך השיחה דובר גם אודות הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" בנוגע לכללות ישראל — שגדולי ישראל (שהם בבחי' ה"נשמה" של עם ישראל) לא ישארו בד' אמותיהם (כפי שהי' הסדר עד אז⁹⁰), אלא יבואו בעצמם ל"חוצה"⁹¹, ויראו בעני עמם, וידברו עמהם בסגנון המובן להם⁹² — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 283 ואילך.

כב. בהמשך השיחה נתבאר, שעפ"ז יובן⁹³ גם מאמר הפרדר"א⁹⁴ על הפסוק⁹⁵ "ויוזע יצחק", "וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר

91 ובאופן שימצאו אותם בשוק באותה תדירות שרואים אותם בבית־המדרש ובבית־הכנסת, בהיכלו בקודש.

92 כלומר: לא לומר לפניהם פלפולים ושקו"ט כו'; הרב עצמו יצא אמנם י"ח מצות לימוד התורה, אבל, כדי לידע את המעשה אשר יעשון, שהאשה תדע אם העוף כשר או לא — לא תוכל לדעת כל זמן שהרב לא יאמר את מסקנת הדברים: כשר או להיפך. וכהסיפור דלעיל (ס"ו) שבעיצומו של יוהכ"פ הלך רבינו זקן לקצה העיירה ליתן דבר־מאכל לאשה זקוקה. ולכאורה: איך מגיע רבינו זקן, ובעיצומו של יוהכ"פ, ל"בקתה" ("אָ כאַטקע") בקצה העיירה, ועוד בשביל ענין גשמי?! — אלא שזהו הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" כפי שנמשך בענין של עשי' — שרבינו זקן יהי' נראה בשוק, ולא רק בשביל אמירת מאמר חסידות, קבלה, או ענין עמוק בש"ס, אלא בשביל ליתן דבר מאכל לאשה מישראל.

93 וכמדובר כמ"פ (ראה גם תו"מ חמ"א ע' 251. וש"נ) שיש ענינים בנגלה דתורה שאין אפשרות להבינם ללא ההסברה של פנימיות התורה.

94 רפל"ג.

95 תולדות כו, יב.

89 ראה ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב. של"ה רמט, סע"ב. מדרש שמואל אבות פ"ב מט"ו. תניא רפל"ח.

90 וכאשר היו צריכים לשמוע דבר־מה מהרב, הראשי־שיבה, הגאון או הבעל־מוסר, היו צריכים להתחנן כדי שבזמנים מיוחדים יוכלו להיכנס אליו, או להמתין עד לשבת־שובה או לשבת־הגדול, שאז יאמר לפול ארוך, ובסופו של דבר הנה אפס קצוהו יהי' גם בנוגע למעשה בפועל (ועד"ז גם בנוגע לענייני דעות — כמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ג) "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה .. אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות וכו'"). — השפעת הרב, הר"י, הגאון או הבעל־מוסר שבעיירה, היתה ניכרת בהנהגתה של אשה ("אָ אידענע") בשוק, ע"פ מה ששמעה בבית מהבעל או מהאב, שבהכנסו פנימה להיכלו של הרב כו', שמע כיצד צריכה להיות הנהגה עד למטה מטה; אבל הרב כו' או הבעל־מוסר עצמו — לא ראו אותם בשוק, ועאכו"כ לא בעניני השוק. ועד' הלשון הידוע: "ווי קומט אַ בולקע אין אצילות" (ד"ה כי נער ישראל תרס"ו ותשט"ז (תו"מ חט"ו ריש ע' 118. וש"נ)), ועד"ז לאידך: "ווי קומט אצילות אין אַ בולקע".

ממונו וזרע צדקה לעניים כד"א⁹⁶ זרעו לכם לצדקה", ובהקדם הביאור בדברי הרמב"ם⁹⁷ ש"יצחק הפריש מעשר", אף שכבר מצינו באברהם "ויתן לו מעשר מכל"⁹⁸ (כקושיית הראב"ד), כי, המעשר דאברהם הי' רק משלל המלחמה, בתור הודאה מיוחדת לה' על הנסים, משא"כ יצחק הפריש מעשר מתבואה שצומחת ע"פ הנהגת הטבע⁹⁹, והיינו, שגם בחיים הרגילים¹⁰⁰ הנה "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁰¹, ועד

שנוסף על האתעדל"ע שע"י אתעדל"ע ("וירוע יצחק גו' וימצא גו' מאה שערים"), נמשכת אתעדל"ע שלמעלה גם מהאתעדל"ע שע"י אתעדל"ע ("ויברכהו ה'"), הן בענינים רוחניים, בעבודה הרוחנית, והן בענינים גשמיים, כפי שהי' אצל יצחק (אין מקרא יוצא מידי פשוט), שנתברך בעשירות מופלגה בגשמיות, עד "שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך" (פ"ש"י שם, יג).

101) ולהעיר, שגם מי שאינו יכול לפעול בעצמו הענין ד"בכל דרכיך דעהו", באופן שלא תורגש המציאות הגשמית כלל — הרי גם ממנו נדרש שהמציאות הגשמית תהי' עכ"פ באופן של 99% (עם היותו עדיין מציאות בפ"ע), וכפי שמבאר רבינו הזקן בפרק "לב" שבתניא ש"סוד ושרש כל התורה הוא להגבי' ולהעלות הנפש על הגוף", שהנשמה היא העיקר והגוף הוא טפל. וענין זה מתבטא בנתינת המעשר — שהעיקר, הנאה והמובחר, נותן לה', וכל השאר, תשעה חלקים — הרי זה רק ריבוי בכמות, ואילו באיכות — הרי אדרבה (שהרי אין זה הנאה והמובחר), והעיקר אצלו הוא האיכות.

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם ל"ט כסלו — כמרומו באגה"ק ד"ה קטנתי (כנ"ל ס"ד), ששם מבואר ש"בכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד, כי חסד .. היא בחי' קרבת אלקים .. וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת .. צריך להיות יותר שפל רוח וכו'", ומזה מובן, שכאשר הקב"ה נותן לו עשירות גדולה יותר, וכיו"ב, הרי זה כדי שיהי' בקרוב יותר למלך מלכי המלכים הקב"ה, וככל שמתקרב יותר כו', ה"ה נעשה

96) הושע יו"ד, יב.

97) ה' מלכים ומלחמותיהם רפ"ט.

98) לך לך יד, כ.

99) ואף שהיתה המשכת הברכה מלמעלה, כמ"ש (תולדות שם ובפרש"י) "וימצא גו' מאה שערים", ש"עשתה על אחת שאמדה מאה" — הרי נתינת המעשר לא היתה בגלל הברכה היתירה, וכודאי הי' נותן מעשר גם אילו לא היתה עושה יותר ממה שאמדה, וכמובן מזה ש"אומד זה למעשרות הי'".

100) ולא רק בשנים כתיקונם, אלא גם "בשנה ההיא", "שנה קשה", "שהיתה שנת רעבון", ו"בארץ ההיא", "ארץ קשה" (תולדות שם ובפרש"י):

אין זה "קונץ" שכאשר "ויברכהו ה'" אזי "וירוע יצחק"; מיהודי נדרשת עבודה בכח עצמו, באתערותא דלחמא, ובאופן של יגיעה ("יגעתי ולא מצאתי אל תאמין"), שהרי לא "וורקים" מלמעלה הבנה והשגה בתורה בחנם ("חנם מן המצוות"), וכמארז"ל (ב"ק פה, סע"א) "אסיא דמגן במגן מגן שוה", ועד"ו בנוגע לקיום המצוות, כמשנת"ל (שיחת ש"פ וירא ס"ח (תו"מ חמ"א ס"ע 242 ואילך. וש"נ)) מדברי האריז"ל שבשביל מצוה צריכים לשלם ("מ'דארץ זיך לאָזן קאַסטן"), וככל שתגדל היגיעה והשתדלות, תגדל יותר החיבות.

וכיון שכן, הנה כאשר יהודי פוגע בארץ קשה ובשנה קשה, אין לו לעזוב באמרו שאין ביכלתו לעשות מאומה — אם לא הי' ביכלתו לעשות מאומה לא היו מזמינים לו מעמד ומצב כזה, ומה גופא הכחה שיש לו חיוב לזרוע כו', ומבטיחים לו: "יגעת ומצאת" — "וימצא גו' מאה שערים", ויתירה מזה: "ויברכהו ה'", שלא בערך יותר מ"מאה שערים", ובלשון החסידות —

ש"חס ושלום" לומר ש"יצחק זרע דגן" (אף שכן הוא בחיצוניות), דכיון שזריעת הדגן אינה אלא כדי לתקן מעשרות, אין זו זריעת דגן אלא זריעת צדקה¹⁰² (וע"ד שהוצאת כלי שהוא טפל לאוכל פחות מכשיעור, אינה נחשבת להוצאת כלי¹⁰³) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁰⁴ בלקו"ש ח"ה ע' 68 ואילך¹⁰⁵.

* * *

כג. דובר כמ"פ¹⁰⁶ שבין התקנות הקשורות עם י"ט כסלו ישנו גם הענין דחלוקת הש"ס (כמרומו גם בסיום התניא, באגה"ק האחרונה כפי סודרו בתניא), ובמילא — גם סיום הש"ס והתחלת הש"ס.

פ"א, ד), צריכים להיות כל עניניו באופן ד"מלאכת מחשבת", ואין אצלו ענין שנעשה בדרך ממילא (כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין זה (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. ועוד)), ולכן, כאשר מחשבתו היא על זריעת הצדקה, ואילו זריעת הדגן אינה אלא כלי לזריעת הצדקה, אזי אין ה"כלי" תופס מקום כלל. ולדוגמא — בשייכות לענין הוצאת אוכל מרשות היחיד (דיחידו של עולם) לרשות הרבים — שהכוונה בזה, שגם ברשות הרבים, בעוה"ז הגשמי והחומרי, יוכל לברך על המאכל ברכה ראשונה וברכה אחרונה — "ברוך כו' אלקינו מלך העולם" [אמנם ישנה גם ברכה על לימוד התורה בברכות השחר, אבל זהו ענין שאינו שייך למציאת העולם; כדי שגם באמצע היום, בהיותו בשדה, יוכל לזעוק "אלקינו מלך העולם" — הרי זה באמצעות דבר מאכל], וכדי שלא תהי' ברכה לבטלה, צריך גם לאכול את המאכל הגשמי, אבל התעסקותו אינה עם גשמיות ח"ו (זרע דגן ח"ו), כיון שהגשמיות אינה אלא כלי לאמירת הברכה (ברוגמת כלי שעל ידו אווזים המאכל). ובמילא, אין זה הוצאה לרשות הרבים, אלא אדרבה: "הפצת המעיינות חוצה". (104 בשילוב שיחות ש"פ תולדות וש"פ מקץ שנה זו.

(105 וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 218 ואילך.
(106 ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"א (תו"מ חל"ח ע' 270). וש"נ.

בביטול והעדר המציאות יותר (אף שהעשירות מצד עצמה פועלת ענין של הרחבה).
(102 אלא שזריעת הצדקה באה בפועל ע"י זריעת הדגן.

וכמו שהענין דקבלת עול מלכות שמים בא בפועל ע"י שיהודי מתעטף בטלית של צמר בעלת ציצית: כוונתו אינה להטלית, אלא ל"פרישו דמלאכה" (בלשון הזהר — ח"ב צו, ב. ועוד), קבלת עול מלכות שמים, ואינו מסתפק בקבעמ"ש במחשבה ודיבור, ע"י שמכריז "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד" (ואתחנן ו, ד), אלא רצונו שיומשך גם בכח המעשה — ע"י שמתעטף בטלית של צמר. ועד"ז בנוגע לכהן גדול שלובש בגדי כהונה "לכבוד ולתפארת" (תצהו כח, ב"מ) — בגדי זהב או בגדי לבן, שבודאי אין כוונתו להתפאר בפני הזולת בבגדים אלו, שכן, כה"ג שעובד עבודתו ביוהכ"פ בקדש הקדשים — תכלית העילוי בעולם (קדש הקדשים) שנה (יהוה"פ) ונפש (כה"ג, עליו נאמר (דברי הימים-א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים") — בודאי לא הי' מונח בלבישת בגדים נאים ח"ו; לבישת הבגדים אינה אלא כדי שיוכל לעבוד עבודתו, כיון שמחוסר בגדים פסול לעבודה (ובחים רפ"ב).

(103 וטעם הדבר — לפי ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה" (ביצה יג, סע"ב. וש"נ), והרי מחשבתו היא על המאכל ולא על הכלי. וכן הוא בנוגע לכל עניניו של איש ישראל — דכיון ש"ישראל עלו במחשבה" (ב"ר

ולכן, יחלקו עתה פתקאות עבור חלוקת הש"ס בין המסובים כאן, באופן שכל אחד יקבל על עצמו על מנת לסיים לא יאוחר מי"ט כסלו הבע"ל.

וכמדובר כמ"פ¹⁰⁶, שמלאכה שאי אפשר לעשותה ביחיד, ועשאוה שנים בשבת, שניהם חייבים, כיון שנחשב כאילו כל אחד עשה את המלאכה כולה, ועאכו"כ שכן הוא בענין הטוב והזכות (שהרי מרובה מדה טובה ממדת פורעניות¹⁰⁷) — שעיי"ז נחשב כאילו כל אחד למד את כל הש"ס מי"ט כסלו זה עד י"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

* * *

כד. אחת ההנהגות של כ"ק מו"ח אדמו"ר בגלוי היא בנוגע לחלוקת הש"ס מידי שנה בשנה — שהי' לוקח מסכת סנהדרין (ואח"כ הי' מוציא את הפתקא-כרטיס של חלוקת הש"ס), כפי שראיתי כשהתבוננתי לא רק פעם אחת, אלא במשך כמה שנים. — נוסף על השיעורים שהיו לו, על הסדר ושלא על הסדר וכו' וכו', הנה בנוגע לחלוקת הש"ס הי' לוקח בגלוי מסכת סנהדרין¹⁰⁸.

ויש לומר — בפשטות — שכיון שההשגחה העליונה העמידה אותו להיות רועה עמו ישראל באמונה, הרי זה צריך להתבטא גם בחלקו המיוחד בתורה שהוא בבחינת מצוה דהוה זהיר בה טפי¹⁰⁹ — בלימוד מסכת סנהדרין, שמזה שנקראת בשם "סנהדרין" (והרי "שמא מילתא הוא"¹¹⁰), מובן, שזוהי מסכת ששייכת בעיקרה לסנהדרין, שענינם הוא להורות לישראל כו'.

כה. מסכת¹¹¹ סנהדרין בגמרא¹¹² מסיימת בפרק חלק, ובפרק חלק גופא — בדיני עיר הנדחת.

והמשנה מסיימת בפסוק שנאמר בעיר הנדחת¹¹³: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", והמשנה מסיימת: "שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם",

(111) ראה גם "סיום מס' סנהדרין" שבלקו"ש חיי"ז ע' 206 ואילך.
(112) משא"כ לפי הסדר שבמשניות (ראה לקו"ש שם הערה 12. וש"ג). — והרי חלוקת הש"ס היא באופן שלומדים לא רק המשנה לבדה, אלא ביחד עם הגמרא.
(113) פ' ראה יג, יח.

(107) יומא עו, א. וש"ג.
(108) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 171 ובהערה 4 שם.
(109) ראה שבת קיח, סע"ב. וראה גם תניא אגה"ק סוס"ז.
(110) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב קעט, סע"ב. ועוד.

וכמבואר במפרשים¹¹⁴ המשך הדברים — שקאי על אותן רשעים שעוברין על החרם, ולכן, כאשר אבדו אותן רשעים מן העולם אזי נסתלק חרון אף מן העולם, כהמשך הכתוב¹¹⁵: "למען ישוב ה' מחרון אפו".

וזהו גם הפירוש בדברי הגמרא: "מאן רשעים .. גנבי" — דלכאורה: מהי השאלה מלכתחילה "מאן רשעים", ומהו התירוץ שהם "גנבי" דוקא — שכוונת הגמרא לבאר הקשר בדברי המשנה "שכל זמן שהרשעים בעולם כו'" עם הענין ד"לא ידבק בידך מאומה מן החרם", כיון שרשעים היינו "גנבי", דהיינו אותם שלקחו (גנבו) מן החרם.

והגמרא מסיימת: "תנו רבנן רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנאמר כו', רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם שנאמר כו', צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם שנאמר כו', צדיק בא לעולם טובה באה לעולם, שנאמר¹¹⁵ זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו".

כו. וצריך להבין:

בשלמא הפיסקא "רשע בא לעולם חרון בא לעולם .. רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם" — הרי זה בהמשך לדברי המשנה "שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם"; אבל מה שיידך לכאן המשך דברי הברייתא בנוגע לצדיק, "צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם .. צדיק בא לעולם טובה באה לעולם"?

בפשטות יש לומר, שגם ה"צדיק" שבברייתא הוא בנוגע לענין המדובר במשנה — שמירת דיני עיר הנדחת, שעי"ז "טובה באה לעולם".

אבל, אם זו היא כוונת הברייתא — היתה הברייתא צריכה להביא ראיה (לא מהפסוק "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו", אלא) מהפסוק "למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך" שנאמר בעיר הנדחת?

כז. גם צריך להבין בנוגע לסיום מסכת סנהדרין בענין עיר הנדחת, שלכאורה אינו מובן כלל — שהרי זה היפך המקובל שצריך לסיים בדבר טוב, ועד שמצינו¹¹⁶ שכופלים פסוקים בתנ"ך כדי לסיים בדבר טוב?!

ואף שהסיום ב"אבדו רשעים מן העולם (עי"ז שהסנהדרין דנים

(115) בראשית ה, כט.

(116) ראה פרש"י סוף איכה. ועוד.

(114) פי' הרי"ף לעין יעקב שם. וראה

בהנסמן בלקו"ש שם הערה 15.

ומענישים את עיר הנדחת) נסתלק חרון אף מן העולם" הוא אמנם בדבר טוב, הרי בסנהדרין גופא ישנו ענין טוב יותר מאשר להעניש עיר הנדחת: בנוגע לענינם של הסנהדרין — הנה בסופו של דבר צריכים להעניש את החוטא; אבל עיקר ענינם של הסנהדרין הוא — להבטיח שלא יבואו לידי חטא ועונש, וכדאיתא בתנא דבי אליהו רבא¹¹⁷ (ומוכח גם בכ"מ בש"ס), שסנהדרין צריכים "לקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל כו'" ללמדם דיני התורה, כמ"ש¹¹⁸ "יורו משפטיך ליעקב וגו'".

וזהו גם הביאור בדברי המשנה¹¹⁹ ש"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע" (פעם אחת בשבע שנים), ויש דעה "אחד לשבעים שנה", ה"ה סנהדרין בלתי-רצויה" ("נקראת חובלנית") — דלכאורה אינו מובן¹²⁰: מהי אשמתם של הסנהדרין? הרי מינו אותם לסנהדרין כדי לשפוט ע"פ דיני התורה, וכך עשו, להיותם סנהדרין כשרה? — אלא החסרון הוא בכך, שהם הניחו ואיפשרו מעמד ומצב כזה שעכ"פ פעם בשבע שנים, או פעם בשבעים שנה, יעבור יהודי במזיד עבירה שיש בה חיוב מיתה, שכן, אילו היו ממלאים את תפקידם כדבעי ללמד תורה לבנ"י, לא הי' אף יהודי מגיע למעמד ומצב כזה אפילו אחת לשבע שנים ואפילו אחת לשבעים שנה, ולכן נקראת "חובלנית", היינו, שהסנהדרין הם אלו שהורגים אותו! ולכאורה, מוטב הי' לסיים מסכת סנהדרין בתוכן הענין ד"יורו משפטיך ליעקב גו'" — שזהו ענין היותר ערב ("דער געשמאקערער") והעיקרי של הסנהדרין?!

כח. לכאורה אפשר לתרץ בנוגע להסיוס בדבר טוב, שע"י לימוד פרטי ההלכות דעיר הנדחת, כולל גם העונש כו', פועלים שלא תהי' המציאות של עיר הנדחת רח"ל (משא"כ אם לא יודעים חומר הענין כו'), וע"ד מ"ש¹²¹ "וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד", כך, שגם העסק בדיני עיר הנדחת נכלל בתפקידם העיקרי של הסנהדרין שלא יבואו לידי חטא ועונש.

ועפ"ז יש לבאר בדברי התוספתא¹²² שהובאו בגמרא¹²³ "עיר הנדחת (ועד"ז "בן סורר ומורה" ו"בית המנוגע") לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה, דרוש וקבל שכר",

121) פ' שופטים יז, יג.

122) סנהדרין פי"ד.

123) שם עא, א.

117) פי"א.

118) ברכה לג, יו"ד.

119) מכות ז, א. וש"נ.

120) ראה גם תו"מ ח"ל ע' 182. וש"נ.

— בגלל ריבוי התנאים שבלעדם לא חל דין עיר הנדחת, כמבואר ברמב"ם¹²⁴, וכפי שמבאר בפרטיות¹²⁵ "היאך דין עיר הנדחת .. ב"ד הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראי' ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעבודת כוכבים, אח"כ שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם, אם חזרו ועשו תשובה מוטב, ואם יעמדו באולתן [והגע עצמך: שני תלמידי חכמים הזהירו כל אחד שזהו עון חמור ביותר ועונש קשה — לא רק מה שיהי' בעולם הבא, שהרי מדובר בזמן שיד ישראל תקיפה, סנהדרין קיימת, ויכולים לקיים את העונשים שבתורה — יחיד בסקילה ועיר הנדחת בסיף, ואעפ"כ, עדיין עומדים באולתן!], ב"ד מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא, והן צרין עליהם ועורכין עמהם מלחמה עד שתבקע העיר. כשתבקע, מיד מרכינן להם בתי דינין ודנים אותם [והיינו, שנוסף לכך ששני ת"ח דיברו עם כל אחד, הנה לאח"ז חוזרים ודנים כל אחד בפני עצמו], כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד כוכבים אחר שהתרו בו, מפרישין אותו, נמצאו כל העובדים מיעוטה .. נמצאו רובה מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם כו", כך, שזוהי מציאות נדירה ביותר, ועד שלדעה זו הרי זה דבר שלא הי' ולא יהי'¹²⁶ —

דלכאורה, כאשר לומדים את דברי הגמרא בפשטות, שזהו ענין של לימוד התורה ("דרוש וקבל שכר") בלבד, ואינו נוגע לפועל כלל — הרי אין זה מתאים להמבואר בתניא בקונטרס אחרון¹²⁷ בענין "פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל ואפשר שלא היו מעולם במציאות" (כמו "כל פרטי האבעיות דר' ירמי'¹²⁸ וכיו"ב), שגם הענינים "שלא היו ולא יהיו לעולם במציאות", יש להם שרש ומקור למעלה, וע"י לימוד והפס"ד בענינים אלו למטה, פועלים בשרשם למעלה, כך, שאין זה רק ענין של "דרוש וקבל שכר" בלבד, שהרי ישנה הפעולה למעלה.

ויש להוסיף, שכן הוא גם ע"פ נגלה דתורה (כמדובר כמ"פ³⁷ שכל הענינים שבתורת החסידות ישנם גם בנגלה) — כדאיתא בספר חסידים¹²⁹ בנוגע לענינים שנאמר עליהם "דרוש וקבל שכר", ש"אי אפשר שלא יצא

(127) קנט, ב ואילך.

(128) ב"ב כג, ב.

(129) סי' תתתתאלא. וראה מרגליות הים לסנהדרין כאן.

(124) הלי' ע"ז פ"ד ה"ב ואילך.

(125) שם ה"ו.

(126) אף ש"אמר רבי יונתן אני ראיתי וישבתי על תילה" (ועד"ז בנוגע לכן סורר ומורה — "אני ראיתיו וישבתי על קברו").

מהן שום מצוה", והיינו, שאין הכוונה שענין זה נשאר רק באופן של לימוד, והשכר הוא על לימוד התורה בלבד, כי אם, שהשכר הוא (גם) שיש מזה נפק"מ בפועל, אלא שהנפק"מ בפועל יכולה להיות לא בענין זה עצמו (ובנדו"ד, בנוגע לעיר הנדחת), אלא בנוגע לענין אחר.

וע"פ האמור שגם בענין שהוא בכחי' "דרוש וקבל שכר" יש נפק"מ בנוגע לפועל למטה — הרי עאכו"כ שבוזה נכללת הנפק"מ למעלה, בשורש הענין כו'.

ועפ"ז יש לומר בפירוש דברי הגמרא "עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה, דרוש וקבל שכר" — שע"ז שדורשים ("דרוש") דיני עיר הנדחת, דהיינו, לימוד כל פרטי הדינים, כולל גם העונש שבוזה, אזי השכר ("קבל שכר") הוא ש"עיר הנדחת .. לא עתידה להיות", כנ"ל שזהו ע"ד ש"שמעו .. ולא יזדון עוד".

כט. אך עדיין צריך להבין:

הן אמת שפעולת הסנהדרין בלימוד דיני עיר הנדחת כדי לשלול מציאות של עיר הנדחת היא דבר טוב, אבל אעפ"כ, מוטב לסיים בדבר שהוא טוב בכל הפרטים, שזוהי שלימות נעלית יותר בענין הטוב (משא"כ בנדו"ד, שמזה גופא שצריכים להזהיר ולפעול שלא תהי' מציאות של עיר הנדחת, מוכן, שלולי זאת יתכן שתהי' מציאות כזו, וא"כ, הרי זה כבר היפך השלימות). וא"כ, במקום לסיים מסכת סנהדרין בפעולת הסנהדרין בשלילת המציאות של עיר הנדחת ע"י לימוד דיני עיר הנדחת — מוטב לסיים בפעולת הסנהדרין בלימוד והוראה בקו ד"עשה טוב"?

ובהקדמה — שבטוב גופא יש כמה דרגות, ויש צורך לילך "מחיל אל חיל"¹³⁰ בטוב גופא, והיינו, לפי שענין הטוב קשור עם הקב"ה שהוא אין-סוף.

ואעפ"כ, בכל מעמד ומצב ישנו ענין השלימות שבו, והיינו, שזוהי שלימות לפי המעמד ומצב "בארץ ההיא ובשנה ההיא".

וע"ד משנת¹³¹ בענין "שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה"¹³², אע"פ שהיו אצלה זמנים שהיתה במעמד ומצב של "בלות" או במעמד ומצב של "עדנה"¹³³; ועד"ז בנוגע לחטא — זמנים שבהם לא היתה עלולית לחטא או הזמן שנעשית "בת עונישים" (שזה גופא מורה על

(132) ר"פ חיי שרה ובפרש"י.

(133) וירא יח, יב.

(130) תהלים פד, ח.

(131) שיחת ש"פ חיי שרה בתחלתה

(תו"מ חמ"א ע' 263 ואילך). וש"נ.

השייכות לענין של חטא), ועד למעמד ומצב ד"ותצחק שרה"¹³³, "ותכחש שרה"¹³⁴ — כיון שבכל זמן ("שנה") ישנה השלימות השייכת לזמן זה. וע"ד החילוק שבין השלימות של ימות החול להשלימות של יום השבת: לכאורה איך אפשר להשוות את ימות החול, שבהם עסוקים לגמרי בעובדין דחול, החורש והזורע כו', ליום השבת שהוא קודש לה', כולו לה' (עוד יותר מיו"ט ש"חציו לה'")¹³⁵?! — אך הענין הוא, שכשם שהשלימות דשבת מתבטאת בכך שאין לעסוק בעובדין דחול כלל, כמו"כ השלימות דימות החול מתבטאת בכך שעוסקין בעובדין דחול, אלא שהעסק הוא באופן ש"בכל דרכיך דעהו". ועד"ז בנוגע למצוות: בימות החול השלימות היא בהנחת תפילין, ובימות השבת השלימות היא עי"ז שאין מניחים תפילין; יום השבת — מצוה לענגו בבשר שמן ויין ישן, ואילו בימות החול צריך להתאפק ולהמנע ("ניט נאכגעבן זיך") מבשר שמן ויין ישן.

וזהו תוכן הענין ד"כולן שוין לטובה" — שבכל זמן ישנה השלימות השייכת לזמן זה. ולכן, גם כאשר לאח"ז מתעלה למדרגה נעלית יותר, אין הכרח שלפנ"ז הי' במעמד ומצב של חסרון; לפי המעמד ומצב הקודם הי' בתכלית השלימות האפשרית שהיתה אז.

אבל אעפ"כ, מובן וגם פשוט, שאילו היתה מסכת סנהדרין מסתיימת בלימוד והוראה של סנהדרין בענין של "עשה טוב", הי' הסיוס בדבר טוב באופן טוב יותר מהסיוס בטוב באופן ד"למען ישמעו ויראו ולא יזידון עוד", שפועל שעיר הנדחת "לא עתידה להיות".

ל. בהמשך השיחה נתבאר שיובן זה בהקדם חידוש מיוחד שמצינו בדין עיר הנדחת, כמ"ש הרמב"ם¹²⁵ ש"אם חזרו ועשו תשובה מוטב", אף שלא מצינו "תשובה מועלת אחר התראה ומעשה" (כקושיית הראב"ד), וכפי שמבאר הרגז'ובי¹³⁶ שהתשובה מועלת שלא לדון אותם כעיר הנדחת, אלא כיחידים, ומזה מובן, שהחידוש בדין עיר הנדחת הוא בענין האחזקות, שמתבטלת מציאות היחיד ונעשית מציאות חדשה של ציבור, שזהו ענין ששייך רק בבני ישראל¹³⁷, מצד שרש נפשם בהוי'

מציאות אחת שנקראת בשם "קהל", ועד שלא שייך לחלק בין "ראשיכם" ל"חוטב

(* ולהעיר מיבמות נ, א — לענין "קהל גרים".

(134) שם, טו.

(135) פסחים סח, ב.

(136) צפע"נ עה"ת וירא ע' עד.

(137) וכפי שמצינו לענין קרבן ציבור —

קרבן אחד לכל ששים ריבוא בני, שנעשים

אחד¹³⁸, אלא שע"י כח הבחירה יכולים לנצל זאת לענין של ע"ז¹³⁹, היפך אחדות הפשוטה. וכיון שאין זה ענין של מעשה שמצד הגוף, אלא ענין של מחשבה שמצד הנשמה, לכן מועילה התשובה שבמחשבה כו' — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 106 ואילך.

לא. ומזה מובן, שכאשר מהפכים ענין זה (וכמו בענין התשובה שהיא באופן ש"אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר"¹⁴⁰) — אזי נעשה תוקף גדול יותר בענין האמונה, "בחילא יתיר"¹⁴¹.

וע"ד משנת¹⁴² במאמר של רבינו הזקן¹⁴³ על הפסוק¹⁴⁴ "ואשה אחת מנשי בני הנביאים וגו'", בענין "תחיי בנותר"¹⁴⁵, שיתרון האור הוא דוקא מתוך החושך (כיתרון האור מן החושך וכיתרון החכמה מן

נעשה עצם הנשמה "אסור ברהטים" — כשם שהקב"ה הוא "מלך אסור ברהטים" (שה"ש ז, ו. וראה תניא אגה"ת פ"ז), ו"כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה" (תניא ספכ"ד). וכל זה יכול לעשות רק איש ישראל — להיותו בן מלך שנמצא בהיכלו של המלך, שלכן יכול ליקח ראשו של מלך וכו'; ורק בגלל זה נוגע כ"כ ענין העבירה כו', וכמ"ש (עמוס ג, ב) "רק אתכם ידעתי גו' על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם", וכפי שמבאר הצ"צ ברשימות לאיכה (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א"סב), שענין העבירה — שמעביר הדרך כו', וכמ"ש (איכה א, יב) "לא אליכם אצל אוה"ע, שגם כאשר עוברים על ז' מצוות דידהו, אין זה בגדד העבירה דבנ"י שמגעת למעלה כו' — "להתם לעילא מטא עקתא דישראל" (זח"א קכ, ב).

(140) מנחות מד, א.

(141) זח"א קכט, ב.

(142) ד"ה ואשה אחת דש"פ וירא פ"ב (תו"מ חמ"א ע' 233).

(143) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' קלז. וש"נ.

(144) מלכים"ב ד, א.

(145) שם, ז.

עצ"ך" ו"שואב מימך", כיון שנעשים "לאחדים כאחד ממש" (כלשון רבינו הזקן — לקו"ת ר"פ נצבים). ולהעיר, שגם אצל בנ"י יכול להיות שלא יהי' ענין של ציבור, וכמו "אין אוכלוסא בבבל" (ברכות נח, א), והיינו, שכאשר בני' נמצאים בגלות אזי לא יכול להיות ענין הצירוף באופן שיהיו כולם מציאות אחת, ללא פירוד.

אבל אצל אומות העולם — מלכתחילה לא שייכת כלל מציאות הציבור מצד ענין האחדות; מה להם ולאחדות הפשוטה?!... (138) ולכן יש אצלם מעלת העבודה שעושים נשמתם עיקר וגופם טפל, ועד ל"טפל" באופן שה"כלי" מתבטל ממציאיותו לגמרי, ועד שזועקים: "וכי זרע דגן ח"ו", כנ"ל (סכ"ב והערה 103).

(139) והגע עצמך: המדובר הוא (לא אודות מעלה מסויימת אצל בנ"י, כשרונות טובים, מדות טובות, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים (יבמות עט, א) — שהם ענינים פרטיים, אלא) אודות הנקודה הפנימית של בנ"י — עצם הנשמה, הקשורה עם העצם דאלקות, שלכן, "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית" (תניא ספכ"ד); אלא שהציה"ר ונה"ב מנצלים זאת לענין הפכי, ובנוסח הידוע (בסדר נזיפה): "המים היוצאים מבית ה' הולכתים לבית כו' מקום הטינופת כו'", ועי"ז

הסכלות¹⁴⁶), וכדאיתא בזהר¹⁴⁷ שהענין דמ"ת — שהתחלתו בהציווי ד"אנכי" ו"לא יהי' לך" — נעשה דוקא לאחרי שיתרו, כהן מדין¹⁴⁸, שעבד כל ע"ז שבעולם¹⁴⁹, הודה ואמר "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים"¹⁵⁰.

ומובן, שענין זה הוא בדרגא נעלית הרבה יותר מענין של "עשה טוב", ולכן בענין זה דוקא מסתיימת מסכת סנהדרין, כדלקמן.

לב. ובהקדם ביאור סדר דברי הגמרא — "רשע בא .. רשע אבד .. צדיק נפטר .. צדיק בא":

כאשר לומדים הלכות עיר הנדחת — הרי זה מורה שצריכים להבהיר ולשלול את הענין ד"רשע בא", אלא, שתיכף ומיד פועלים ש"רשע אבד", וכמבואר בתניא¹⁵¹, שכאשר נופל במחשבתו הרהור רע, "דוחהו בשתי ידים ומסיח דעתו מיד כו'", ועד"ז בנדו"ד, שכאשר נופלת לו מחשבה "נלכה ונעבדה גו"¹⁵², שהיתה יכולה לעשות פרי כו', הנה אף ש"רשע בא", הרי ע"י לימוד הלכות עיר הנדחת — "רשע אבד", באופן ש"ישמעו ויראו ולא יזידון עוד".

והנה, כללות המציאות ד"רשע בא", שלכן צריך לפעול ש"רשע אבד" (ועד שגם לאח"ז יכול להשאר שריים כו') — הרי זה בגלל ש"צדיק נפטר", שכן, כל זמן שישנו ענין הצדיק באדם גופא, לא יכולה להיות אצלו מציאות של רשע.

והתיקון לזה — "צדיק בא", שע"ז נעשה לא רק שלילת ענין הרע ("רשע אבד", ובמילא גם הביטול ד"חרון בא לעולם"), אלא גם ענין חיובי — "טובה באה לעולם, שנאמר זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו":

אמיתית ענין הנחמה הוא — לא רק שלילת המעמד ומצב הקדום, שנפסק הצער והאבל, אלא כמ"ש¹⁵³ "ויביאה יצחק האהלה (והרי היא) שרה אמו גו' (אזי) וינחם יצחק אחרי אמו", והיינו, שנמצא עתה במעמד ומצב של שמחה כמו שהי' לפני"ז.

ולכאורה: איך יתכן הדבר — הרי נשאר אצלו כתם לעולם, ואף פעם לא יהי' כמו שהי' קודם שאירע הענין הבלתי-רצוי?

(150) יתרו שם.

(151) ספ"ב.

(152) פ' ראה יג, יד.

(153) חיי שרה כד, סז (ובפרש"י).

(146) קהלת ב, יח.

(147) ח"ב סז, ב. סח, א.

(148) ר"פ יתרו.

(149) מכילתא ופרש"י שם יח, יא.

אך הענין הוא — שזה נעשה ע"י הענין דאתהפכא, שמהחושך גופא עושים אור, שאז האור הוא גדול וחזק ביותר, וכידוע פירוש הבעש"ט¹⁵⁴ על הפסוק¹⁵⁵ "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע", שלא זו בלבד שנעשה ביטול הצרה, אלא יתירה מזה, "ממנה (מהצרה עצמה) יושע", שהישועה באה ע"י הפיכת הצרה, ועד למעמד ומצב ד"אודך הוי' כי אנפת ביי"¹⁵⁶, כיון שמכיר שעי"ז נעשית טובה גדולה יותר.

וזהו גם דיוק לשון הכתוב "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו" — לא "על מעשינו ועצבון ידינו", אלא "ממעשינו ומעצבון ידינו" — שמהפכים את "מעשינו ועצבון ידינו" גופא, ובנדו"ד, שמדובר אודות "מעשינו ועצבון ידינו" בענין של היפך אחדות הפשוטה, הרי כאשר מהפכים זאת, אזי "זה ינחמנו (נחמה אמיתית עד ל"אודך הוי' כי אנפת ביי") ממעשינו ומעצבון ידינו" — כיון שנעשית אחדות הפשוטה בכל תקפה.

לג. ויש להוסיף, שהענין דעיר הנדחת הוא הן בסיום מסכת סנהדרין והן בתחלתה¹⁵⁷:

בהתחלת מסכת סנהדרין שנינו ש"אין עושין עיר הנדחת אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד" — לא רק סנהדרין סתם, שהם סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, אלא צריך להיות תכלית העילוי שבסנהדרין גופא — לא רק "בשלשה כו' בעשרים ושלשה", אלא ב"ד של שבעים ואחד.

ואז פועלים הם תכלית העילוי בנוגע לבנ"י — שכל הגבוה ביותר יכול לתקן את המטה מטה ביותר:

אפילו יהודי כזה שהקשיב לדבריו של מסית ומדיח, רח"ל, וגם לאחר שהתרוהו והזהירוהו שיכולים להענישו בפועל בעונש הכי חמור — סקילה¹⁵⁸, אינו מתיירא, ולא עוד אלא שגם אחרי שסנהדרין שולחים שני תלמידי חכמים להזהירו ולהחזירו, בכחם של הסנהדרין, ד"שלוחו של אדם כמותו"¹⁵⁹, עדיין עומד באולתו — פועלים הסנהדרין לא רק

(154) דאף שהעונש של עיר הנדחת הוא בסייף, הרי כאשר באים להזהיר את היחיד, אי אפשר להזהירו באזהרה של עיר הנדחת, כיון שעדיין לא יודעים אם רובה של עיר עבדו ע"ז, ובמילא, צריך להזהירו באזהרה של יחיד, שענשו בסקילה.
(155) ברכות לר, ב (במשנה). וש"נ.

(154) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ט ואילך. וש"נ.
(155) ירמ' ל, ז.
(156) ישעי' יב, א.
(157) לשלימות הענין — בהשייכות ל"ט כסלו — ראה שיחת ש"פ וישב סט"ו ואילך (לקמן ע' 63 ואילך).

ש"שמעו ויראו ולא יזידון עוד", "רשע אבד", אלא גם "צדיק בא . . זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו", כיתרון האור מן החושך, בחילא יתיר. ועד שבאים לחידוש הסמיכה והסנהדרין לעתיד לבוא — כמ"ש הרמב"ם¹⁶⁰ שכיון ש"סופן (של הסנהדרין שגלו ממקום למקום עד) לטבריא", לכן "בטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש", ביחד עם ענין הגאולה, כמ"ש¹⁶¹ "ואשיבה שופטיך כבראשונה", ואז יקויים היעוד¹⁶² "ואמרת ביום ההוא אודך הוי' כי אנפת ביי" — לא "אנפת" בפועל רח"ל, אלא רק באופן של יכולת (ע"ד האמור לעיל (סכ"ח) בענין "דרוש וקבל שכר", שה"שכר" על ה"דרוש" בענין עיר הנדחת הוא ש"לא עתידה להיות"), ויומשך למטה מעשרה טפחים הענין ד"זה ינחמנו", "נחמו נחמו עמי יאמר אליכם"¹⁶², בנחמת ה' את כל עמו בני", בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

לד. בהמשך להאמור לעיל שהמציאות של עיר הנדחת, מציאות של ציבור, שייכת רק אצל בני" — דובר בנוגע לסדום שהיתה בגדר עיר הנדחת¹⁶³ (ולכן למדים מממונו של לוט ש"נכסי צדיקים נשרפין בתוך שללה"), שזהו לפי שקודם מ"ת לא היתה עדיין ההבדלה שבין ישראל לעמים¹⁶⁴; והלימוד מזה (אף שאין למדים מקודם מ"ת) הוא (לא בנוגע לדין, אלא) בנוגע למציאות, שנכסי צדיקים הם חלק מהעיר (ומטעם זה הורגים גם את הנשים והטף, אף שלא חטאו, כי, מצד שייכותם לבעלים¹⁶⁵

מצד הענינים כפי שהם מלמעלה — הציווי מלמעלה על ע"ז, כמ"ש (בראשית ב, טז) "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר גו'", "ויצו זו עבודה זרה" (סנהדרין נו, ב) — היו הכל בשוה, ולא הי' עדיין הענין ד"ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (תשא לג, טז), ולכן, הנה גם בנוגע להיפך האמונה בתכלית הנפילה (עיר הנדחת) הי' יכול להיות אצל אנשי סדום דין עיר הנדחת. (165) ועד שהאשה אינה מציאות בפני עצמה, כי אם מציאות של טפל למציאות בעלה — "עזר כנגדו" (בראשית ב, יח), "אשה כשרה עושה רצון בעלה" (תדבא"ר פ"ט), ולכן "מה שקנתה אשה קנה בעלה" (סנהדרין עא, א. וש"ג), ועד שאשה פטורה ממצוות שהזמן גרמא בגלל שבעלה מוציאה

160 הלי' סנהדרין פי"ד הי"ב.

161 ישעי' א, כו.

162 שם מ, א.

163 כדאיתא בירושלמי ותוספתא (נסמן

בלקו"ש שם).

וזהו גם מ"ש (וירא יט, א) "ויבואו שני המלאכים סדומה" — בדוגמת עיר הנדחת ש"שולחים להם שני תלמידי חכמים", וכן מ"ש (שם יח, כ"א) "ויאמר ה' גו' ארדה נא ואראה גו'" — כשם שדין עיר הנדחת הוא ע"י ב"ד של שבעים ואחד דוקא (ראה צפע"ג שם ע' ערע"ז).

164 ואף שגם אברהם אבינו הי' כבר במעמד ומצב ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד" (ב"ר ספמ"ב) — הרי ענין זה הי' מצד עבודתו של אברהם למטה; אבל

והאבות עד שהם מציאות אחת, ה"ה בכלל יושבי העיר) — נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל.

לה. ובנוגע לכל אחד בעבודתו — למדים מזה ענין חדש בשייכות לחלקו של האדם בעולם:

יש שחושבים שישנם ג' ענינים: יצר טוב, יצר הרע, ונוסף לזה ישנו גם חלקו בעולם, ובמילא, אי אפשר לבוא אליו בטענות על כך שאינו יכול להתמודד עם היצירה בנוגע לחלקו בעולם, כיון שרצונו להתבודד ולהתנתק מחלקו בעולם, באמרו — בנוגע לחלקו בעולם — מה לי ולצרה הזאת; הוא מסתגר בדי' אמות של תורה ותפלה, ואינו רוצה לפעול בעולם; מצדו, יכול חלקו בעולם להיות חלק מסביבה שהיא במעמד ומצב של עיר הנדחת.

והמענה על זה — שאפילו אם הוא צדיק, עליו לדעת שאם ישאר את ממונו ונכסיו ב"עיר הנדחת", אזי ע"פ תורה ממונו אבד, ובלשון הידוע¹⁶⁶: "יצא נקי מנכסיו"; והחסרון שבזה הוא לא רק בנוגע לנכסים, אלא בנוגע אליו, שהרי הנשמה לא ירדה בשביל לתקן את עצמה, אלא בשביל לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם¹⁶⁷.

כאשר ממונו אבד, הרי זה חסרון בו — הן ע"פ נגלה דתורה, כמובן מזה ש"התורה חסה על ממונם של ישראל"¹⁶⁸, ולכן ע"פ דין צריך לחוס על ממונו של ישראל, ועד שישנו לאו דאורייתא דבל תשחית¹⁶⁹; ועצמו"כ ע"פ תורת הבעש"ט¹⁷⁰ שכל דבר שנמצא ברשותו של יהודי הרי זה גופא הוכחה שניצוצות הקדושה שמחיים את הדבר שייכים לנשמתו, ולכן, כאשר ניצוצות אלו נאבדים רח"ל, אזי נאבדים רח"ל ניצוצות מנשמתו.

וזוהי גם הוראה בנוגע לעבודת כל אחד מישראל ועד בימינו אלו — שלא די בכך שיש בכל אחד ה"אלטער רבי" שבנשמתו, בחי' ה"מעייין" שבנשמתו, החלק ה"ישן" שבנשמתו שנקרא בשם "איתן"¹⁷¹, אלא, כאמור לעיל (סי"ט) שצריך להמשיך זאת עד ל"חוצה", בכח

מלכים פ"ו ה"ח ואילך. שו"ע אדה"ז חו"מ הלי' שמירת גו"נ ובל תשחית. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 80 ובהערה 35. (170) כתר שם טוב סרי"ח. (171) ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ג סני"ז (תו"מ חל"ה ע' 302). ושי"נ.

די חובתה (ראה טעה"צ פ' בראשית. וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 96. ושי"נ). (166) פסחים כב, ב. ושי"נ. (167) ראה תניא פל"ז (מח, ב). (168) ר"ה כז, א. ושי"נ. (169) פ' שופטים כ, יט. רמב"ם הלי'

המעשה וענין העשי' שלו; וגם זה אינו מספיק עדיין, אלא צריך להמשיך זאת גם ב"ממונם של צדיקים" — להוציאו מסביבה שנקראת בשם "עיר הנדחת". ודוקא אז הרי זו עבודה שלימה.

וכפי שהי' בגאולה ממצרים, שמשה רבינו לא הסכים אלא שתהי' היציאה ממצרים "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו"¹⁷², היינו, עם כל הנכסים וכל הניצוצות השייכים לבנ"י שנמצאים במצרים, "ברכוש גדול"¹⁷³, ועד — "ונצלתם את מצרים"¹⁷⁴.

ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁷⁵ — שגם היציאה מגלות זה תהי' "ברכוש גדול", וכמ"ש¹⁷⁶ "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך", וככל שאר הפרטים שנאמרו בזה, ובשמחה ובטוב לבב, וכן"ל במאמר¹⁷⁷: "ופדויי ה' ישובו. . . ושמחת עולם על ראשם"¹⁷⁸.

* * *

לו. בהמשך להמדובר לעיל (סל"ד) בנוגע לנשים (וטף) שהם מציאות אחת עם הבעל (והאב) — הרי מובן גם בנוגע ל"מדה טובה", שהיא "מרובה ממדת פורענות"¹⁰⁷, שע"י רצון האשה, בתוקף המתאים, ביכלתה לפעול בנוגע להבעל, שלא זו בלבד שהנהגתו בעצמו תהי' כדבעי, אלא שיהי' "בעל בעמיו"¹⁷⁹ לפעול בכל הסביבה באופן שכל הענין של עיר הנדחת יתבטל מעיקרו; לא רק הדין של עיר הנדחת, אלא גם הדין של יחידים.

והענין בזה — דאע"פ שלא מצינו "תשובה מועלת אחר התראה ומעשה", כדברי הראב"ד (כנ"ל ס"ל), הנה בזמן הזה, לאחר שבטלה סנהדרין, הרי זה כדברי הגמרא¹⁸⁰ "נמצאת קלקלתו תקנתו", שכיון שלא שייך דין הסנהדרין שדנים כפי ראות עיני האדם ("האדם יראה לעינים"¹⁸¹), הרי הכל תלוי במה שנראה מלמעלה, כפי ש"ה' יראה ללבב"¹⁸¹, ולכן מועלת תשובה.

ובתשובה גופא — לא מספיקה ההתחלה באופן שעדיין נשאר רושם, אלא צ"ל גם שלימות התשובה באופן שלא נשאר רושם כלל (שהרי

(178) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
 (179) לשון הכתוב — אמור כא, ד. וראה רמב"ן שם.
 (180) ע"ד שבת (פ, ב): קלקולו זהו תיקונו.
 (181) שמואל-א טז, ז.

(172) בא יו"ד, ט.
 (173) לך לך טו, יד.
 (174) שמות ג, כב.
 (175) מיכה ז, טו.
 (176) ישעי' מט, כג.
 (177) בסופו (לעיל ע' 9).

בנוגע לעיר הנדחת צריכה להיות הפעולה באופן שלא ישאר אפילו רושם, כמ"ש הרמב"ם במורה נבוכים¹⁸²) — שזהו החילוק בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה, כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁸³ שתשובה מיראה היא "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו", ואילו ע"י תשובה מאהבה "נעקר עונו מתחילתו" [וע"ד החילוק בין המקדש את האשה על מנת שאין עלי' נדרים, או על מנת שאין בה מומין, ש"הלכה אצל חכם והתירה מקודשת, אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת, מה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא"¹⁸⁴]. ואדרבה — עי"ז מתעלים הניצוצים שנפלו למטה עד לג' קליפות הטמאות לגמרי, ונעשה הענין ד"תחיי בנותר"¹⁴⁵ — בניצוצות שנתעלו על ידו.

וזהו גם התפקיד המיוחד של הנשים (והטף) בימינו אלו — שמצד היותם מציאות אחת עם הבעל (והאב), יש ביכלתם לא רק לתקן את העבר, באופן של רפואה, אלא גם לעקור את העבר, כמו חכם שעוקר את הנדר מעיקרו, ובאופן שלא זו בלבד שמתתקנים הד' אמות שלו ושלה, אלא עוד זאת, שכל הסביבה כולה נעשית בבחינת עולה תמימה שהיא כליל לה' — להיפך ממ"ש בעיר הנדחת "כליל לה' אלקיך"¹⁸⁵ — כפי שמצינו ביצחק שהי' "עולה תמימה" (שלכן נאמר לו "אל תרד מצרימה .. גור בארץ הזאת")¹⁸⁶, והיינו, שאף שהי' נשמה בגוף, והיו לו בנים ובני בנים, והתעסק בחלקו בעולם בחרישה וזריעה כו', כמ"ש⁹⁵ "ויוזע יצחק גו'" (כפשטות הכתוב, "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁸⁷), כפי שהי' נראה בגלוי¹⁸⁸), הנה בשעת מעשה הי' "עולה תמימה", כליל לה'.

ובענין זה מודגש גם כחה של רבקה:

הן אמת שברכת יעקב הוצרכה להיות ע"י יצחק, והוא זה ששלח את יעקב ונתן לו כח לילך לחרן ולהעמיד שם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות באופן ד"מטתו שלימה"¹⁸⁹; אבל רבקה היא זו שהשתדלה והכינה והביאה כל זה לידי פועל — הן בנוגע לברכות — "ויתן לך

187) שבת סג, א. וש"נ.

188) ראה לעיל סכ"ב.

189) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

וראה פסחים נו, א. תו"כ בחוקותי כו, מב.

ספרי ואתחנן ו, ד. האוינו לב, ט.

182) ח"א ספנ"ד.

183) פו, סע"א ובפרש"י.

184) כתובות עד, ריש ע"ב.

185) פ' ראה יג, יז.

186) תולדות כו, ב"ג ובפרש"י.

האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש¹⁹⁰ — שעל ידה ניתנו הברכות ליעקב, והן בנוגע להשליחות לחרן, שהיא זו שאמרה ליצחק "קצתי בחיי (בחיים שלה) גו"¹⁹¹, ופעלה שיצחק ישלח את יעקב ויתן לו הכח והברכה כו'.

והרי ענינם של האבות בכלל, ובפרט יעקב, "בחיר שבאבות"¹⁹², ועליו נאמר¹⁹³ "החוט המשולש לא במהרה ינתק" (כמשנת"ל במאמר¹⁹⁴), ישנו בירושה בכל אחד ואחד מישראל, והיינו, ש"רבקה" שבכל בית ובית מכינה ופועלת שיומשכו כל הברכות בדרך היהדות, ויבנו בית יהודי שיהי' מבורך ב"טל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש", הן כפירוש חז"ל¹⁹⁵ "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה", והן טל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש כפשוטו — ברוב ברכת השם, בכל המצטרך, בכני חיי ומזוני רויחי.

* * *

לז. ע"פ המדובר כמ"פ¹⁹⁶ בנוגע לאחינו בני"ש שנמצאים במדינה ההיא,

— כידוע ששם צמחה וגדלה תורת החסידות, וכמו בכל ענין של קדושה הרי זה באופן שקדושה לא זזה ממקומה (כדאיתא בכתבי האריז"ל¹⁹⁷, והובא בחלק רביעי שבתניא¹⁹⁸), ובפרט בנוגע לענין של "מעין", שכאשר מחוברים אליו, אזי מגיעים עניני המעין ל"חוצה", ועד לחוצה שאין מחוץ הימנו —

הרי הם, ושלוחיהם שנמצאים כבר כאן בעבר השני, ובמיוחד בכפר חב"ד, ששם נמצאים הם באופן של "ארץ נושבת"¹⁹⁹, ב"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²⁰⁰ — נוטלים חלק בראש בכל עניני ברכת ה' הקשורים עם ענין גילוי והפצת המעיינות חוצה, מתוך שמחה וטוב לבב (כפי שפנימיות התורה מדגישה ומבארת ומסבירה בארוכה הכרח הענין דעבודת ה' בשמחה וטוב לבב).

(196) ראה גם תו"מ ח"מ ע' 240. וש"נ.

(197) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. שלי"ד פ"ג.

שלה"פ"א.

(198) אגה"ק סכ"ז (קמז, א).

(199) בשלח טז, לה.

(200) עקב יא, יב.

(190) תולדות כז, כח.

(191) שם, מו.

(192) ראה ב"ר רפעי"ו. זח"א קיט, ב. קלג,

א. קמז, ב. קעא, ב. שעה"פ תולדות כז, כה.

(193) קהלת ד, יב.

(194) בתחלתו ובסופו (לעיל ע' 4. ע' 9).

(195) ב"ר פס"ו, ג.

ויה"ר שתהיי עבודתם בשמחה וטוב לבב כפשוטו למטה מעשרה
טפחים, וילכו מחיל אל חיל — בתוככי כללות ישראל.

וכל המשתתפים במסיבה זו כאן ובכל מסיבות יום הגאולה של
בעל השמחה, רבינו הזקן — יזכו בקרוב ממש לקיום היעוד²⁰¹ "הקיצו
ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם — כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דור זה,
ורבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה, וכל הנשיאים שביניהם, ויוליכנו
קוממיות לארצנו, למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידין.

